

ВАСИЛЬ МАРСЮК

МОСКОВСЬКИЙ ЧАС

Роман у віршах

Київ – 2010

Літературно – художнє видання

ВАСИЛЬ МАРСЮК. МОСКОВСЬКИЙ ЧАС (роман у віршах). Видання автора. 2010. – 110 с.

Новий роман сучасного українського поета Василя Марсюка «Московський час», був написаний в основному в 1975 – 1977 роках під час навчання автора на Вищих літературних курсах у Москві, але не був опублікований із-за цензури.

На його сторінках читач зустріне імена багатьох відомих (і не дуже відомих) письменників, які представляють свої краї – від монгольських степів до карпатських гір.

Творчості автора притаманні художня самобутність, щирість почуттів і безкомпромісність у відстоюванні загальнолюдських і українських духовних цінностей.

За редакцією автора

Видання автора

Електронна адреса автора – vasmars@bigmir.net

Київ –2010

© Марсюк В. А., 2010 р.

Фотографія автора 1970- років

ПЕРЕДМОВА

Під час мого дворічного стаціонарного навчання (1975 –1977 рр.) на Вищих літературних курсах при Літературному інституті в Москві я виношував задум написати поему про своїх товаришів по навчанню, про їхні захоплення, творчість, про тодішні настрої письменства.

Мої дружні стосунки із літераторами різних національностей, віку і естетичних уподобань давали мені багатий матеріал для творчих роздумів. Але поема в класичному стилі мені все не давалася, а писалися тільки окремі фрагменти, вірші. Надрукувати їх, за деякими винятками, тоді та й пізніше я не міг із-за цензури.

А коли тепер я зібрав докупи свої тодішні вірші, чернетки і вніс значні доповнення та пов'язав із сьогоденням, то побачив, що вони складають своєрідний роман. У скороченому варіанті він був опублікований у газеті «Кримська світлиця», завдяки дружній підтримці моєї творчості з боку літераторів, які донедавна там працювали, проводячи патріотичну політику. Нині внаслідок чиновницької рейдерської атаки газета різко змінила свій політичний і мистецький курс, а мої творчі друзі були звільнені з роботи. На знак солідарності із ними я присвячую публікацію свого роману їм.

МОСКОВСЬКИЙ ЧАС

ПРИСВЯТА

*Данилу Кононенку і Віктору Качулі –
моїм творчим друзям із газети «Кримська світлиця».*

Я свій роман присвячую з поклоном
двом кримським сивочолим козакам,
які серед таврійської орди
фортецю збудували, як Кодак.*
Стоїть форпост на диво Україні,
яку заповонила та ж орда,
можливо, обережніша, хитріша,
але вона кругом – як омела.

А у Криму фортеця височіє
і гріє навіть здалеку серця
усіх прочан, хто любить рідне слово,
усіх, у кого думка ще жива.
Хвала тобі, світлице українська,
повстала в кам'янистому степу,
здавен усіяному білими кістками
із України пригнаних рабів –
братів нещасних наших і сестер.

Не юному мені, що на шляху своєму
ніс людям рідне слово, наче хліб,
на старості немає де зігрітись
в своїй столиці, що хрестами сяє.
Багаття є тут, хоч бліді, а є,
та сісти біля них погріти душу
немає місця, бо обсіли тісно

всі вогнища великі *крикуни*,
які колись *комуну* прославляли,
коли ж упав радянський Вавилон,
то славили вони його руїни,
коли ж і їх злочинці розтягли
собі на пишні, як в царів, палаци,
то крикуни тепер уже кричать,
що мало цегли їм самим дісталось,
сидять біля вогню і шашлики
словесні смажать на вогні святому.
Немов свиняче сало, ті слова
шкварчать-тріщать-шиплять про псевдоволю,
для нас здобуту ними, крикунами –
щербату волю, гіршу за неволю.

«Демократичні блазні!» – ось усе,
що я сказав балакунам геройським,
сказав, і плюнув, і пішов на вогник,
який в степу маячить, як свіча.
І в Крим прибився, де ясне багаття,
тепліше за столичне, я знайшов.
Хвала тобі, фортеце українська,
оазо у пустельному степу!
Прийшов я не хвалить щербату волю,
не смажити словесні шашлики,
а долучити іскру свого серця
до сонця українського вогню –
хай у віках горить!

27.10. 2009 р.

**Кодак – середньовічна козацька фортеця біля дніпровських порогів.*

РОЗДІЛ 1. НЕСПОДІВАНА РАДІСТЬ

ПРИЛІТ

Ти знов несеш мене, крилатий коню,
над морем вогнеплинної Москви!
Аеродром підставить нам долоню,
огляне нас від ніг до голови.
Я прилечу, на електричку сяду,
а потім у метро – вперед - вперед! –
і вийду біля Пушкінського саду,
де височіє бронзовий поет.

Оце вже я в Москві. Місця знайомі:
Тверський бульвар, будинок 25.
Злітається з усіх аеродромів,
збирається уся студентська рать.
І в чужині знайшлись у мене друзі.
– Саям, саям, куначе мій казах!
– Привіт, кацо – мій приятель із Грузії!
– Буряте-брате, як здолав свій шлях?

Чи всі вже є? А чи нема кого ще?
О, скільки мов зійшлося водночас!
Когось привабить, може, Красна площа,
а хтось Арбатом поблукати схоче,
мені ж миліше, де стоїть Тарас.
Мені миліші ниви підмосковні,
вервечки селищ і ріденький ліс...
Але облишу роздуми любовні,
бо вже літак пікірує униз.
А там вогні ... і відчуття огрому

над морем вогнеплинної Москви.

І знову ліхтарі аеродрому

оглянуть нас від ніг до голови.

1975 р.

ПОРТРЕТ ІЗ ВИШИВАНКОЮ

Миколі Яновському, письменнику із Івано-Франківська

Що це за дивак у вишиванці

заявивсь в московський інститут?!

Йду, знайомлюсь. Ми з ним – новобранці,

нам два роки терти стіни тут.

Вже не юні і життям потерті,

козаки без друзів і рідні,

Україну люблячи до смерті,

ми не розслаблялись в чужині.

Як це? Українці – і без лірики?

Без обіймів п'яних і журби?

Ми жили насправді, як розвідники,

в пошуках святої боротьби.

«Чути: кру! кру! кру! В чужині умру,

заки море перелечу, крилонька зітру.

Всякого було, гуцуле-брате,

не було лиш зради і образ.

Ти літав думками у Карпати,

снівсь мені задимлений Донбас.

Ми були як береги Дніпрові,

в наших думках Київ майорів,

ми дали приют Мельничукові,

що вертав з тюремних таборів,

і не раз ми Лучуку годили,

аж зі Львова їхав – теж не гра!
І самі провідати ходили
на засланні Шелеста Петра*.
Тільки до колишнього вельможі
нас не допустили вартові.
А яке іще геройство можна
учинити в мачусі Москві?

Хтось шукає доблесть у коханні,
інший безрозсудно лізе в бій.
Ми ж у добровільному вигнанні
гартували с л о в о, як набій.
Нас не покалічив дух імперії,
тільки загострив, немов багнет.
Ось такий з тобою в нас портрет,
побратиме по студентській келії!
1977 – 1980 рр.

**Шелест Петро (1908–1996) – довгорічний керівник Компартії
України, знятий із посади «за націоналізм» і висланий 1972 року на
другорядну роботу до Москви.*

P.S.

Та безсилим виявився гарт
вдома вже, де побут вдарив з тилу.
Рідний твій Івано-Франкоград
звів тебе завчасно у могилу.
Без грошей, родинного тепла
як митцю не збитися з дороги?
І твоя дараба* не змогла
до кінця пройти гірські пороги.
*«Де мати плаче – криниця стоїть,
де сестра плаче – річенька біжить,
де мила плаче – там роси нема,*

там роси нема, трава посиха!»

Може, вже хоч потойбічний світ
щасливішу дасть тобі утіху:
серед райських друзів і кобіт**
ти напишеш там найкращу книгу.

12.08. 2009 р.

**Дараба (гуцульське) – великий пліт, який сплавляється гірськими річками.*

*** Кобіта (полонізм) – молода легковажна жінка.*

ЦДЛ*

Що це ви, друзяки, невеселі
стоїте в буфеті в Цедеелі?
Подадуть тут завжди досхочу
і коньяк, і рибу чавичу.
Дорогий, ви кажете, товар?
Не журіться: маю гонорар!
І не гріх нам взяти по чарчині,
всівшись на Парнасі, на вершині,
де снує столичний авангард,
де Шкляревський грає у більярд,
де зустріти можна розвеселу,
то сумну напівтатарку Беллу,
де її колишній чоловік
в ресторані чмокатися звик
(мова йде, звичайно, про Євгенія
Євтушенка – із апломбом генія),
де Каплан – ікра на бороді –
демонструє зуби золоті,
а Юрко Денисов – наш студент –
тут щонаочі треться, як агент.

О, шпиків-агентів у столиці,
як кондукторів на залізниці!
Щось не так скажи, або ступни –
враз тобі пришиють три вини.
Раз і я з Юрком попав до суду,
всіх подробиць згадувать не буду:
за газету, зірвану у сквері,
усміхались нам тюремні двері.

Звісно, сумно нам, товариші:
на Парнасі правлять торгаші,
хоч на сцені, хоч у ресторані
всі місця захоплені зарані,
всюди шепіт, шепіт, як іржа:
«Я – тібе, а ти – міне, і ш-ша!»
Ну, а нам, простим провінціалам,
нині у куточку місця мало.
Вже читає голосно сонет
по-башкирськи скромний наш Давлет,
а завжди усміхнений Зоїдзе
цілуватись до буфетниць лізе,
навіть обережний Карчик'ян
піднімає тост за Єреван.
Ми уже розкуті і веселі,
час порозважатись в Цедеелі.
Хай розтане весь мій гонорар –
але нас почує цей базар!
1976 р.

**ЦДЛ – Центральний дім літераторів.*

ПРО НАВЧАННЯ

На курсах у Москві мене навчали
передовим літературним стилям
Хемінгуея, Маркеса і Джойса.
Чого про них я завжди забуваю,
чого про них я навіть не згадаю,
коли почую українську пісню,
де кожне слово сяє діамантом,
де кожне слово падає з небес?
*«Ніч яка, Господи, місячна, зоряна!
Ясно хоч голки збирай».*
1977 р.

АЛТАЙСЬКИЙ ЗЕМЛЯК

Миколі Черкасову, російськомовному поету

Ось і на зиму в Москві повернуло,
час придивитися, хто тут і як.
Коля Черкасов із Барнаула,
видно по крові – черкаський козак.
Статний, бадьорий і чорновусий –
він приглядався до мене здаля,
все щось вагався, ховатися мусив,
що не чужа українська земля.

Врешті прорвало холодну загату,
і задзвенів поміж нами ручай.
Добре у вічі дивитися брату,
навіть мовчати, смакуючи чай.
Як там жилося тобі в Барнаулі,
друже з Алтаю, що снівся мені?
Я би поїхав туди не на гулі –

батько мій мучивсь у тій стороні.
Десь він лежить без хреста, без могили –
сталінське пекло боялось хрестів...
Прадід твій висланий, кажеш, зі Сміли?
Слава Творцеві – хоч корінь пустив!
Смерч прокотився по нашому полю,
витоптав, випалив щедрий наш лан.
Нас, наче зернят, мій друже по болю,
в лігво своє закотив ураган.
Схоче – й розтопче нас на асфальті,
схоче – і звабить парадністю клумб.
Хто виростав у приниженій хаті –
в нетрях столичних пливе, як Колумб.

Ти не кажи, що я згущую тіні –
стиснута воля всі зашморги рве.
Їдь, поживи на святій Україні!
Їдь! Чи почуєш там слово живе?
*«А вже років двісті, як козак в неволі,
понад Дніпром ходить, викликає долю:
– Гей, вийди, доле, із води,
визволь мене, серденько, із біди!»*
Годі, облишмо ці траурні сценки!
Доля у всіх тут ішла косяка.
Чи не гукнути нам Толю Гриценка –
з Дону поета і земляка?!

Хай він заводить, а ми підспіваєм
щось про вдову, що визбирує льон...
Нас уже трію, а гурт прибуває,
а у Москві нас таких із мільйон.
*«Ой горе тій чайці, чаєчці-небозі,
що вивела чаєняток при битій дорозі».*

Хто серед ночі збере всіх у коло?
Хай би зігріли сирітство своє!
Ми ще не спали, мій друже Миколо.
Бачиш – світає, вже день настає.
1976 р.

ЗНАКИ ДОЛІ

Що дітьми бувають поети,
я пересвідчивсь не раз.
Башкирський поет Давлетов
заглянув до мене в той час,
коли я в своїй кімнатині
додому писав листи.
Тут часто о пізній годині
до нас може гість забрести,
а може прибитись ще зранку –
гуртожиток наш – не тюрма –
той радий, що втік від коханки,
а інший сумний, що нема.
Той, бачите, скучив за домом,
за раєм сімейним малим...
Та гість мій зайшов не по тому –
став вірша читати Галим
про лебедя білого й чорного,
що в парі пливуть однак,
і вигнута шия у кожного,
немов запитальний знак.
Той білий, той чорний – дві долі –
яка з них чекає в імлі?
Знак волі і знак неволі –
поетовій рідній землі.

Кремезний і зовні безхмарний,
а зростом – підхмарний батир,
і в дружбі, подейкують, гарний –
розчулився в мене башкир.
Читає Галим і плаче,
і сліз не хова, як дитя.

Поплач, не соромся, куначе,
зроби своє поле-життя!
Поплач! Твої чисті сльози
хай змиють на серці жалі,
змаліють хай чорні загрози
твоїй лебединій землі.
І сам я душею печалюсь,
в твою задивившись судьбу,
і навіть поставити чаю,
і врізати хліба забув.

Та вже я повік не забуду
поета схвильований схлип,
коли у годину скрути
потрібен духовний хліб.
Яким тебе словом зігріти,
мій гостю, у пізній час?
Народу свого ми діти –
і біль його плаче у нас.
Йдучи, поклонився Давлетов.
А за що? – здивований я.
Поети всієї планети –
одна лебедина рідня.
1976 р.

ПОРОЗУМІННЯ

Анатолію Гриценку, російськомовному поету

Анатолію, друже з Ростова,
в нас не клеїлась зразу розмова.
Може, чай я не так заварив?
Чи злякав мій земляцький порив?
Яснозорий, дебелий, рум'яний
і від доброї від чарки не п'яний,
ти все вірші читаєш мені –
не бадьорі, але й не сумні.

Та на вірші вже в нас алергія,
тут їх кожний писати уміє –
а крім віршів є цілий світ.
Ось послухай про мій родовід,
про Донбас, де почався мій слід,
про козацькі, мої вже, Черкаси,
і химерної долі гримаси...

Ти також із козацьких країв,
та про шлях свій жалієш слів.
В українську вслухаючись мову,
то на Буніна зводиш розмову,
то на Чехова (твій бо земляк).
Я їх, звісно, шаную. Однак
звідки знаєш ти так українську,
ще не зовсім для тебе чужинську?
«А читав мені батько-шахтар
у дитинстві Шевченків «Кобзар».
Тільки згодом в донській стороні
призабув я кобзарські пісні».

Ну і зустріч! То ми, Анатолію,
сповивались одною долею?!
Правда, батько мій рано поліг,
у тюремний попавши барліг.
«Кобзаря» я вивчав самотужки,
з керосинкою, з куснем чорнушки
в український вростаючи світ.
А у шахті гримів динаміт,
аж трусив нашу хату-саманку,
там у шахті тягнула лямку
бідна мати моя, плитова,
і тягнула не рік і не два,
навіть коней вже вивели з шахти –
в ній ще довго ішачила мати...
*«Гудки протяжно загудели,
народ валит густой толпой,
А молодого коногона
несут с разбитой головой».*

Заспіваймо ще, друже із Дону,
про калину у лузі червону,
про братів, що тікали з полону
із Азова, з турецьких галер!
І розмови вже зайві тепер.
Поговоримо іншим разом
і про бунінського Пегаса,
і про чеховський Таганрог –
є про що нам згадати удвох.
*«Ой, наїхали хлопці з України,
та пустили коні по долині,
почепили сідла на калині...»*
21.11. 1975 р.

САМОТНІСТЬ

Черкаський* провулку у центрі Москви,
чому почуваюсь я так самотньо?
Кругом ні деревця ніде, ні трави,
від мурів похмурих втомилося око.
Усе тут не схоже на рідний мій край,
де хвилі дніпровські шепочуть про волю,
де синім вогнем палахтить небокрай,
де сонячний вітер схиляє тополю.

Нічого немає. Пустельний асфальт.
У сірих будинків не очі, а більма.
О білі вервечки простих наших хат,
я рад, як дітей, вас узяти в обійми!
У нас же зозулі улітку кують,
і стогнуть льоди у годину скресання.
А я поміняв їх на цю каламуть,
як хлопців міняє блудниця остання.

Залишив я друзів зацькований гурт,
залишив сім'ю і «недремлюще око».
Смак волі відчути хотілося тут.
А що я знайшов серед сірих споруд?
На рідній землі хоч не так самотньо...
1975 р.

**Назва «Черкаський» на карті Москви не поодинокі, що свідчить про осілість тут українців ще за козацьких часів.*

НЕСПОДІВАНА РАДІСТЬ (Із ліричного блокнота)

1

У Мар'їній Рощі* є церква –
«*Нечаянної радостью*» звуть,
збудована графом, як жертва,
за зустріч з коханою тут.
Лишились і графські палати,
алеї, озера в гаю...

А що тут мені збудувати
на згадку про зустріч мою?
Не маю я графського статку,
студентом живу у Москві.
Лиш вірші оставлю на згадку
про те, що кипіло в крові.

В Москві я лиш тиждень. Одначе
на форум книжковий піду,
на київських стендах побачу
і власну книжчину худу.
Та всі ці барвисті вітрини
затъмарила руса коса,
мене вже тягтиме щоднини
сюди українська краса...

Не спалося, звісно, ночами,
у вірші вкладав почуття,
отак закохавсь до нестями,
неначе наївне дитя.
Приходив, читав їх киянці
і пив її погляд-блакить,
та мало було в мене шансів
залітну красуню схилить.

Зізнання мої, як належне,
сприймала вона і цвіла,
в кафе на Останкінській вежі
і руку на дружбу дала.
Та зустріч небесно висока
скінчилася враз на землі:
поїхала голубоока,
навіки розтала в імлі...

А вже ось безрадісна старість
ступила мені на поріг.
Свою «несподівану радість»
я досі у серці беріг.
Тепер я думки не гріховні,
свої почування живі
відкрию, мов двері церковні
у Мар'їній Рощі в Москві.
09.10. 2009 р.

**Мар'їна Роща – історична місцевість поблизу Останкінської
телевежі, де зберігся палац графа Шереметєва.*

2

На високій Останкінській вежі
запалали вечірні вогні.
Я в степах не боявся пожежі,
а вона спалахнула в мені.

Я не ждав тут ні лиха, ні дива
серед вільних столичних розваг.
Нащо, нащо киянка вродлива
перетнула самотній мій шлях?

Все найкраще в житті – випадкове,

і найгірше – це випадок теж.
Тільки щастя таке чорноброве
випадає лише для пожеж.

І розмови, і руки, і рухи –
все доречне і миле, як світ.
За красу таку зраджують друга,
з вежі роблять смертельний політ.

До лякливих я ще не належу,
хоч тривожно і смутно мені,
як дивлюсь на Останкінську вежу,
на вечірню Москву у вогні.
07.09. 1975 р.

З

І я свого діждався свята,
хоч, може, щастя й не зловлю.
Хай за надію жде розплата –
я не боюся: я люблю.

Киянко, видиво, прояво,
з якої ти зійшла зорі?
Тебе, як рибку золотаву,
в які спіймати ятері?

Поети, звісно, фантазери,
впадають легко у обман –
я, мов зі струн, сплітаю з нервів
для тебе золотий аркан.

Казала Настя, як удасться!
Хіба я знав, що доля дасть?

Аркан сплітають не для щастя,
його сплітають для нещасть.

4

Я вже одвик від ніжних слів,
від почуттів одвик гарячих,
гадав: навік перегорів,
і майським цвітом не заплачу.

Та раптом доля нас звела,
дала мені від смутку ліки.
Хтось шепотить: «Кричи: хвала!»
А інший шепче: «Вилий! Викинь!
Любов – це лиш прекрасна мить,
як спалах блискавки миттєвий –
і спалахне – і заgrimить –
і в непроглядну вкине темінь».

Та я підвожу до губів
отруйний келих і не важу,
я наче досі не любив,
немов не пив любовну чашу.

5

«Не знаю. Не хочу. Не можу» –
я чую від тебе весь час.
Пробач, що я знову тривожу:
кохати – це вище за нас.

Чи може у пору весняну
цуратися квітки бджола?
Та навіть на дні океану
травинку трава обняла.

Солодшу за мед насолоду
дає нам напій з дурману.
Твоя недосяжна врода
зробила із мене струну.

Якщо я тужливо граю –
не мій це музичний гріх:
у мене вже волі немає,
бо струни у пальцях твоїх.

6

Ти не прийшла. Нехай хоч ці слова
розірвуть поміж нами перепону.
Не віриться: невже ти не жива?
Невже ти – намальована мадонна?

Картинам також моляться митці,
в екстазі тихо ставши на коліна.
Ти теж така – холодна і чарівна,
з косою русою, неначе у вінці.

Та мною володіє не екстаз,
а лиш ревнива думка: де ти, де ти?
І тліє гнів. Але сумні поети
ховають гнів у квітах ніжних фраз.

Мій гнів – не гнів, а відчуття втрати:
немов дитина вислизнула з рук
і боляче забила. Бідна мати
слів не знаходить від страху і мук.
Моя любов – упущений малюк.

7

Вродливим доля не дає
ласкаву й добру душу.
Вони диктують: все моє,
все полонити мушу!

А ніжним щ о дають вони?
Одні страждання й болі...
Твоєї тут нема вини:
така усмішка долі.

Це сміх зеленої сосни
над кленом-над поетом,
який віддав їй восени
всі золоті монети.

Упало золото моє
до ніг твоїх в калюжу.
Як жаль, що доля не дає
вродливим ніжну душу.

8

Вітрами птахів понесло
в той край, куди ти їдеш,
Навіщо вірити було,
що ти на зустріч прийдеш?

Було б мені правдивих слів
тобі не говорити:
нехай би я вже догорів,
як гай дощами вмитий.

Навіщо я тебе зустрів

таку вродливу й горду?
Мій дух на вічність постарів –
і рад молитись чорту.

Лихий, і той би допоміг,
хоч заманив би в пастку.
А так, для кого я беріг
в душі троянду-ласку?

9

Ах, люба, я уже не рад,
що нам прийшлося зустрітись!
Ти ж не музейний експонат –
аби лиш подивитись.

10

Іще одне тобі скажу:
живи спокійно й тихо,
забудь про те, що я тужу,
що покохав на лихо.

До ніг твоїх ще не один
хтось кине білі квіти.
Якби колись змогла і ти
так палко полюбити!

Я на коротку мить зазнав
такого щастя й дива.
Наскільки я нещасним став –
хай будеш ти щаслива.

11

Отак, Москва, дала ти радість

і одібрала через мить.
Ну, нащо так жорстоко гратись
і обривати мрії нить?

Як далі бути нам, столице?
Ходила рядом яснолиця,
а нам з тобою не вдалось
її затримати чогось.
Чого, чого? – скажи, столице!

Ти будеш сяяти, як цвіт,
тягтись до сонця вище й вище,
а я дивитимусь на світ,
як на велике попелище,
та поглядатиму частіше
в той край, де ділася вона.
Там зараз довга, довга тиша
і гірко-синя далина.
08 – 14. 09. 1975 р.

НАД КАР'ЄРОМ

В підмосковному давньому місті
над кар'єром, де брали пісок,
я знайшов українське обійстя –
там трудився самотній дідок.
Вже хатина сповита утомою,
тільки сливи кругом, як сім'я.
Дід озвався найчистішою мовою,
наче мати озвалась моя.
Він нічого, здається, не чує,
пильний погляд, міцненька рука.

Внук, буває, у діда ночує,
і провідує часом дочка.
Прочинив у минуле двері:
він – священик, в тридцятих – тюрма,
дивом вижив, осів у кар'єрі –
в Україні дороги нема.
Україна лишилася снами,
залишилась горою золи,
шлях до Бога заріс полянами,
шерстю душі людські заросли.

І в дочки тут судьба норовиста
(муж пиячив, пиячив і зник),
кличе батька до себе в місто,
але він до кар'єру звик.
Унизу там світліє озерце,
мов осколок старого Дніпра.
Як згадає – аж тьохкає серце...
І похована близько стара.
Он темніє над урвищем хрестик,
лиш недавно поставив – боявсь.
Ще собаку рудого пестить –
і бродягам до саду – зась!

Похилився підбитою птицею
і слив'янку все гостеві ллє.
Тут не пахне мені загрозицею,
щось моє у цій птиці є...
Віє холодом після зливи.
Дальній потяг в дорогу гука.
О, які тут солодкі сливи!
А яка тут вода гірка!

21.09. 1976 р.

Чи всі померли в Україні?
Чи, може, вже її нема?
Дивлюсь на Південь в далі сині –
неначе пуста там німа.

Ніхто ні слова не напише,
мовчить і друг, і рідний дім.
Аніж оця гнітюча тиша –
бодай би звідти вдарив грім!
25.09. 1975 р.

* * *

Вночі ніяк не дочекаюсь днини,
а днями жду, коли настане ніч.
Нема ні друга поруч, ні родини,
в гіганті-місті – жодної людини –
орда сухих однакових облич.

На всю Москву – єдиної тополі,
за день і слова рідного не чув.
Тут є усе, але немає волі,
її нема і там, де є тополі...
Я все забув, цього лиш не забув.
28.11. 1975 р.

ДОНЕЦЬКИЙ ГІСТЬ

У мене гість – товариш із Донбасу,
із Горлівки, точніше – мій земляк,
і не простий. Ми підлітками разом
училися в педучилищі. Ось так!
Стрічались потім раз на десять років,
писали з юні віршики якісь.
Тепер Чайковський Коля доброокий
рукопис на рецензію привіз,
привіз, щоб показати К... Вадиму,
найпершому знавцеві у Москві.
Зустрівся з ним – тепер смутніший диму
печалиться з туманом в голові.
Знавець сказав, що *«слишком жидковата
ткань у стихов»*. Микола сам не свій.
Я утішав: «Не переймайся, брате,
то *«жидковато»* мислить грамотій!
А ти б на *нашу* переходив трохи,
ти ж із села, де мова ще жива».
*«Язык теперь там близкий к катастрофе,
Донбасс перекарёжил все слова...»*

Я мовну ломку теж пройшов із боєм –
духовна костоломка, що й казати!
А ввечері послухати Миколу
зійшлась до мене поетична рать.
Микола аж пітнів, коли читав
усе, що найрідніше для поета:
*«...А мужик вечерами мечтал
о ботинках на жёлтых винтах
и рубахе небесного цвета»*.
«Друзья, он божьей милостью поэт! –

гукнув Черкасов. *«Строфы неплохие. –
додав Гриценко. – К сожаленью, нет
в них украинской истинной стихии».*

А де вона, мої друзяки, є?
У Києві? У Харкові? В Одесі?
Скрізь наше слово нихвіє-гниє –
і на широких вулицях, і в пресі.
*«Гомін, гомін по діброві,
туман поле покриває,
мати сина виганяє:
– Іди, сину, пріч від мене,
нехай тебе орда візьме!»*

З тим і поїхав давній мій товариш,
позичивши в Москві собі ума.
У мандрах тільки душу розбазариш,
коли підґрунтя рідного нема.
А нас усіх чого пригнав лукавий
в заслання добровільне з рідних хат?
Ну, на прощання – по ковткові кави,
і хай цвіте у наших душах сад!
Бувай же, друже! Не корись канонам,
топчи свій шлях в донецьких полинах.

Побачиш, може, там під териконом
хатину, що в моїх біліє снах –
вклонись від мене матері похилій,
хай вибачить, що рідко шлю листи,
ти їй скажи, що я іще при силі
і навіть з генералами на «ти».
Хай втішиться моя самотня мати,
що врешті доля милує мене –

їй так було нелегко піднімати
своє дитя, бліде і бунтівне.

Ти не кажи їй, що вночі не спиться,
що аж стогну від невеселих дум,
що остогидла вже мені столиця,
обрид її парадний гам і шум...
Я сам їй розкажу щось, як приїду,
якщо зненацька тут не пропаду,
ще й прихоплю гостинців до обіду,
і за столом присядемо в саду.

Сад підросте, а хата стане нижча,
старенький пес зустрине, як дружок.
Залізу ночувати на горище
поближче, як в дитинстві, до зірок.
Під рідним небом всі життєві хмари
росою до схід сонця опадуть,
забудуться глухі сімейні чвари,
осяде почуттєва каламуть.
«Мечты, мечты, где ваша сладость?» –
запитував відомий нам поет.
А нам, друзяко, час уже обнятись –
гукнув донецький потяг: уперед!
15. 12. 1977 р.

ГОРЕЦЬ

Студент із Кавказу тримався із честю,
дивуючи всіх у столикій Москві:
бараняча шапка із довгою шерстю
біліла завжди на його голові.

Я терся в Москві серед різного зброду,
що з'їхавсь сюди від Балкан до Курил,
і бачив: цей хлопець з такого народу,
який спопеляли, а він не згорів.
Ми з ним мимохідь зустрічалися, зрідка.
«Салям!» - я вітав, додаючи: «Кунак».
А він усміхався у чорну борідку
і тепло дивився, бо я – не русак.
Він був десь із Грозного, чи із Назрані,
та гордо дивився, як лондонський лорд.
Напевно, він вичитав т е у Корані,
що вже недоступне для вибритих морд.
Не знаю, куди занесла його доля,
але коли Грозний тонує у крові,
я певен: у горах він бився за волю
в папасі отій, що носив у Москві.

Може, він бився з останньої сили
десь під могильним горбком в долині,
де дотліває в забутій могилі
дід мій вигнанець в чужій стороні.
Тут він засох, як закинута гілка,
зламана бурею в ріднім краю,
і безіменна його могила
стала окопом в чужому краю.
Ні! Не чужак він уже на Кавказі,
ставши землею, як спалений плід.
Хай молодій голові у папасі
дасть порятунок, як раненій птасі,
пагорб, де спить мій дід!
1977 – 94 рр.

ДИЗЕРТИРСТВО

Я хоч тепер признаюсь щиро,
що був я злісним дезертиром.
Напевно, в беріївський час
я довго б десь телята пас,
де їх Макар давно пасе...
Але детальніше про все.

Я не пішов до Мавзолею –
нехай зрівняється з землею
з граніту витесаний гроб,
де пранцюватий людофоб
лежить, як символ комунізму!
Я не пішов туди – я слизнув,
коли нас строем привели,
щоб ми дивились, як воли,
на це опудало по формі.
Так жабенят у хлороформі
демонстрували вчителі
нам ще у школі. А в Кремлі
уже огидні ці забави.
І я пішов ловити гави.

Зайшов би у «*Большой театр*»,
та взять квиток – потрібний блат,
або валюта іноземна,
а це для мене справа темна,
бо я безгрішний вільнодум.
Отож іду в священний ГУМ*,
де вічні тіснява і шум,
де галереї, галереї,

а в них шикуються плебеї,
яким до гузна мавзолеї,
а роздобути треба крам,
зайнявши чергу тут і там,
і, може, десь всміхнеться доля,
як козакові серед поля.
Як може, вдасться і мені
купити чоботи жоні
і одіслати у Черкаси...
Щасливі люди папуаси –
не треба одягу! За цей
їм Богом даний привілей
нехай і ходять в Мавзолей!
1976 – 85 рр.
**ГУМ (рос.) – Державний універсальний магазин.*

РОЗДІЛ 2. МОСКОВСЬКИЙ РОМАН

ВЕЧЕРЯ В ГЕНЕРАЛА

Балашов* – москвич, русак, одначе
родом з Маріуполя – земляк,
запросив якось мене на дачу
баличка поїсти під коньяк.
Ще взяли Яновського Миколу –
козаку розвіятись не гріх.
В Підмосков'ї, в лісі ще ніколи
не ступав я на такий поріг.

Гарна жінка грала на роялі,

ще гарніша дарувала спів,
інші вальсували у танцзалі,
доки підвечірок не поспів.
*«Только раз бывают в жизни встречи,
только раз судьбою рвётся нить,
только раз в холодный серый вечер
мне так хочется любить...»*

Представляють нам співачку: Настя,
я назвався коротко: поет.
*«Украинский!? Это ведь несчастье!
В языка же перспективы нет».*
«Про яку ви, Насте, перспективу?
Це байки ще царських потороч.
Я орю, як можу, рідну ниву,
а жінки для мене, знайте! – дощ...»

Настя заспівала знов охоче,
теплотою тішачи гостей:
*«Ой, очі, очі, очі дівочі,
де ви навчились зводить людей?»*
Все було: застілля, тости, жарти
і чіпка увага до хохлів,
як годиться, мирно грали в карти,
доки генерал не захмелів.
*«Ты вот, друг Микола, из Галиции,
значит, из бандеровских краёв...
Я тогда служил, считай, в милиции,
крепко чистил ваш бандитский Львов...»*

Аж неловко стало Балашову,
і хоча він друзям співчував
і завів про Власова розмову,
генерал нас далі лінчував:

*«Вот в Москве мы кормим вас и учим,
но известен мне ваш подлый брат:
вы презрели наш язык могучий,
завтра уж возьмёте автомат...»*

І тоді з Миколою, невдячні,
вийшли ми в північну темноту,
де зірки світилися коньячні
і стовбичив місяць на посту.
Кинули ми вина і ковбаси,
і веселу зграйку молодиць,
навмання пішли шукати трасу
серед дач, немов серед гробниць.
По дорозі згадували Настю,
і красу її, і гарний спів.
Тільки це було не наше щастя,
нашому ще час не підоспів.
*«Гей, гук, мати, гук, де козаки п'ють,
і веселая та доріженька,
куди вони йдуть».*
Аж під ранок до Москви добрались,
в келіях забились... Та у сні
знову я побачив генерала
в Києві на білому коні.

1977 р.

**Балашов Едуард – російський поет, видавець, педагог.*

Р. С.

Я і досі вдячний Балашову:
він мою книженцію худу
видав у Москві. Але я знову
з ним до генерала не піду.
Хай він золотий або срібляний,

нафтовий, чи інший чинодрал,
хай він навіть добрий, коли п'яний,
але він – московський генерал!

Нащо йти мені в далекі далі,
щоб посмакувати на дурняк?
Нині стільки жирних генералів
і на Україні п'ють коньяк!
В армії я був простим солдатом
і пером здобути звань не встиг –
і тому сміюсь, коли пихато
бидло йде в погонах золотих.
16.08. 2009 р.

РОЗМОВА З ДУШЕЮ

– Чом ти, душе, страждаєш і нині?
Ти ж хотіла свободи – тримай!
Я надовго утік від дружини
і від служби. І знову – не рай?
– Не того я, козаче, хотіла!
Ти отримав свободу для тіла.

– Ох, яка, моя душе, ви вперті!
(Аж зненацька на «Ви» перейшов).
Тут для тебе театри й концерти,
можеш гратись у вільну любов.
– Не того я, поете, хотіла.
Я просила свободи для діла.

– Я облишу банкетні вечери
і не гляну на жодну з повій,

зачинюся ченцем у печері
і літопис писатиму свій.
— Я не прагну чернецтва для тіла —
і воно хай послужить для діла!

— Я труджуся для волі Вітчизни,
віддаю їй свій скромний хист,
я не жду, доки рак нам свисне,
і, здається, в житті оптиміст.
— Раз Вітчизна твоя у неволі,
не шукай собі райської долі!
1976 – 80 рр.

ДИКТАНТ З РОСІЙСЬКОЇ

Жінка з підмосковного Чертанова
нам російську лексику читала,
викладала вміло, без нудьги,
мов пекла до свята пироги.
І братва студентська без дубця
споживала страву фахівця.
Я також з учнівським інтересом
смакував чужим делікатесом,
хоч моя найкраща смакота —
паляниця наша золота.

А мої брати-великороси
сиплять-сиплять вчительці «вопросы»,
обрусіла чудь і коstromа
теж на семінарі не дріма,
і помор Пічугін, мов за трьох,
сипле діалектний свій горох

(Чи не знає, скільки того плоду
впало з українського городу?
Рознесли його лихі вітри
і густі тюремні табори).
І не дивно. На таких просторах
грає діалектне ціле море,
кожне слово має варіант...

Але ось ми пишемо диктант,
пишемо цілісіньку годину.
Уявіть собі таку картину:
вже не юні чукча і чуваш,
і узбек, і я, сповідник ваш,
Балашов, Денисов, Белокрилов
і старенький драматург Анкілов
(всі з'явилися на важливе діло)
томляться над комами й тире –
текст такий і Даль не розбере!
(Звісно, Даля – мовного знавця –
я назвав для красного слівця).

А тепер, колеги, трохи виждіть,
що нам скаже вчителька за тиждень.
А вона сказала (всі мовчать):
«Тільки двом поставила я «п'ять» –
Марсюку й Яновському Миколі».
Нас як громом вдарило у полі,
як почули замість похвали:
*«Что же это?! Лучшие – хохлы?!
Нам остались двойки и колы?
Так зачем вам, братцы, ваша мова?»*
І пішла-поїхала розмова
про велику Русь, де свій талант

Гоголь наш розкрив, немов атлант...
Ну, а нам, за Гоголя не кращим,
нащо так комизитися? Нащо?

І найбільше гарячивсь помор –
аж почервонів, як мухомор.
Мабуть, із архангельських боліт
він найдальше бачить божий світ.
І прозаїк начебто писучий,
і шалено любить свій могутий...
Жаль, що я і справді не атлант –
ех, такий би влаштував диктант!
1977 – 87 рр.

БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА

В сквері Гоголь похилився,
похилився – зажурився,
углиб себе задивився –
весь як туга світова.
І чому його Москва
у кущах сховала, в сквері,
як пустельника в печері?
У яких тепер світах
мандрівний витає птах?

Чи сумує він за Римом,
за його неповторимим
мармуровим сном руїн,
де полтавським Одисеєм
під величним Колізеєм
походжав роками він?

Втікши лебедем з Росії,
де святі слова посіяв,
і поглянувши на світ –
європейський самоцвіт –
він тепер боїться стужі,
де кругом лиш мертві душі,
де кругом брехня і тлін, –
та не втік від себе він...

Може, саме в цю хвилину
пригадав він Україну
і за неї молить Бога?
Чи збирається в дорогу
сам до нього вже на звіт –
тільки жаль лишати світ?
Ой, ти, Гоголю – земляче,
все ти чуєш, все ти бачиш,
хоч в затіненому сквері
між домами – як в печері...
16.05. 1977 р.

МОСКОВСЬКИЙ РОМАН

Здається, і Яновський закохався,
бо згадує під час усіх розмов
той бал на дачі, а частіше Настя
із язика не сходить. Це любов.
Задумливим він став і неуважним,
нарешті Насті написав листа,
наважився освідчитись відважно,
мовляв, тут необхідна прямота.

Ну що я міг порадити Миколі?
І сам в любовній грі отримав мат.
На відповідь він довго ждав доволі,
нарешті дочекався, наче свят.
Дає мені читати. Ось уривки,
що врізалися в пам'ять ще тоді.
«Я розумію, Ви ще молоді
і Вам потрібне товариство жінки.
Скажу одразу: я не підійду
на роль таку, хоч у житті я вільна.
Я викладаю музику, веду
діяльність і концертну, хоч помірну.
Листів писати довгих не люблю.
Вітання передайте Василю!»

Микола кілька ще послав листів,
чекаючи на відповідь, все марно.
Та ось зайшов до мене – аж розцвів:
– Читай, що пише наша чічка* гарна!
«Листи солодкі Ваші, як десерт,
та з солодом борюсь я, як з недугом.
Даю у філармонії концерт –
приходьте *неодмінно* разом з другом!»

Аж ось ми у театрі. Творчий звіт
студентів-співаків. І Настя вийшла
наприкінці – співуча і розкішна –
така, звичайно, зачарує світ.
*«Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці,
бо на вечорницях дівки чарівниці».*
Додому проводжали Настю разом,
несли букети пишні, як снопи.
То нас під руки брала Настя часом,

то кидала нам жарти, як шипи,
частіше вбік щасливого гуцула.
Наспівувала, жвава і гінка,
і по путі тайком мені шепнула,
що телефон такий-то – жду дзвінка!
Біля дверей підставила нам щічку –
і тільки бачили ми нашу милу чічку.

Телефоную за десяток днів
і крізь тепло почув я Настин гнів:
*«Я думала, Вас не услышу больше!
У Вас, возможно, есть уже партнёрша?
Такая выдержка – хоть в КГБ на службу.
А я Вам предложит хотела дружбу.
На даче в папы были Вы иным.
Зашли бы, хоть и завтра, на блины!
А Николай? Конечно, он любезный,
но вид в него уж больно затрапезный,
в нём навсегда засел крестьянский дух.
А мне иной приснился милый друг...»*

Завжди нежданна ця любовна Муза,
і вже мені нашіптує спокуса:
«Йде в руки гарна книжка – прочитай!
Умій і на землі пізнати рай!»
Та тільки стрепенулось серце бідне:
мій рай у Подніпров'ї зараз квітне.
А як же друг – закоханий козак?
Ну, як йому я в очі гляну, як!?

Сказав я Насті: «Будемо відверті:
для мене зрада друга – гірше смерті».
«Я думала, что в Вас казачьий дух,

*а Вы такой же тип, как все вокруг!
Ну что же? Я желаю встретить принца,
а Вам на вдовушке богатой поджениться...»*

1975 р.

**Чічка (гуцульське) – квітка.*

P. S.

Літ за п'ятнадцять знову я в Москві,
приїхав виступати в Цедеелі
у поетичній київській капелі
(традиції іще були живі,
аби нацмени щебетали трелі).
Я справді виступив, але не в унісон –
читав не марш, як бравий солдафон,
а свій памфлет про похорон *Генсека*
(наш диригент від страху аж замакав)
і про Чорнобиль колисковий вірш –
і диригент набичився ще більш.

А публіка зустріла на «ура!»,
хоч більшовицька ще була пора,
а з мого боку – небезпечна гра.
Це, може, вперше цедеельна зала
почула українця без забрала
(на похвальбу мене, бач, потягло,
хоч не моє це – каюсь! – ремесло).

А перед виступом, приїхавши в Москву,
я Настю пригадав і рандеву
після її концерту. На віддяку
хай би прийшла послухати писаку
із України! Дай їй подзвоню,
і разом з тим цікавість вдовольню,

як мається ображена принцеса!
Я в телефон представивсь: «Я – із преси»,
коли старечий голос відповів –
дідок закашлявся там і зацімів –
а далі скорбним голосом із тиші:
*«А Настя уж давно живьёт в Париже.
Увёз мою красавицу француз,
отпетый хам, хоть и богатый туз.
Остался я без доченьки теперь,
живу в берлоге сам, как дикий зверь...»*

Аж навіть жалко стало генерала,
хоч ми від нього, наче від вандала,
тікали із Миколою колись.
Тоді вино і музика лились,
тоді там, граціозна наче рись,
співала нам пісні смілива Настя...
Та тільки то було не наше щастя.
1989 – 93 рр.

УЗБЕЦЬКА ДИНЯ

Абдулкахару Ібрагімову, узбецькому письменнику

Узбек Тімур, вернувшись в інститут,
привіз із дому диню, мабуть, з пуд,
оплетену-заплетену, мов кошик.
В таких випадках діють без запрошень –
зійшлись колеги зразу – ніде сісти –
серед зими духмяну диню їсти,
а може, навіть келишок вина...
Але вечеря вийшла в нас сумна –
я розкажу в скороченому плані.

Тімурів брат служив в Афганістані
військовим будівельником (*стройбат*).
Як раптом група наших же солдат
у горах згвалтувала двох афганок.
...Всю ніч гроза гриміла. А під ранок
був вирізаний сонний весь загін,
пішов і брат Тімура під загін –
тепер його наметове містечко
довіку в небі спатиме безпечно...

По скибці дині з'їли ми, а плов,
як білий сніг, заметом захолов.
Поспівчували друзові за брата:
така вже прикра доля у солдата
і в мирний час, не тільки на війні,
а ще в такій суворій стороні.
*«Мне кажется порою, что солдаты,
с кровавых не пришедшие полей,
не в землю нашу полегли когда-то,
а превратились в белых журавлей...»*

Не знали ми, що через пару років
в Афган посунуть танкові потоки
радянських *визволителів*. Тоді
вже ріки крові потечуть руді.
І скільки тих нещасних журавлів –
посічених, безкрилих і безногих –
тут кров і душу віддадуть не Богу,
а цій чужій згорьованій землі...

Це буде завтра. А в Москві сьогодні,
вже на узбецьку диню не голодні,
в кімнаті теплій посеред зими

свої скорботи спогадали ми
та й розійшлися по своїх кімнатах.
Хоч диню з'їли, а не вийшло свята.
До свята нам ще треба дорости.
У вікна нам, як кобра, з висоти
Останкінська дивилась телевежа,
найвища в світі, раз вона належить
державі, теж найбільшій на землі.
А ми у ній – як гвинтики малі.
А місяць у гало, мов у корзині,
світив, як пам'ять по узбецькій дині.
1977 – 2009 рр.

СЬОМЕ НЕБО

По Москві розгулялись завії,
салютує снігами зима...
А в поетів гостюють повії,
кращих Муз на сьогодні нема.
Безталанні зішлись молодиці,
розгубивши в дорозі мужів,
не красуні, але яснолиці –
вихор віхоли їх закружив.
Та конторниця, та кастелянша,
та, здається, знімалась в кіно,
а весела коректорка Саша
вже готова іти у танок.
*«В роцѣ моеѣ пѣл соловей,
спать не давал он тѣще моеѣ».*

І поети сьогодні веселі,
зносять вина і варять плов,

про далекі забувши оселі,
де родинний вогонь захолов.
Що я злого скажу про тебе,
інститутський притулок-готель?
Сьомий поверх – як сьоме небо,
коридор – безкінечний тунель.
Дух шурпи* на загальній кухні.
В одиночці є ліжко і стіл.
Що поету ще треба в комуні?!
Хист мисливця і точний приціл.

Вже не юні пішли ми до школи
пити мудрість з московських джерел.
Чаювали у мене монголи,
і Микола – гуцул, і карел.
Набридали студентські парти –
заглядали гуртом у шинок.
Та нічого життя не варте
без поезії і жінок!
О, веселі студентські банкети,
ви в житті не найбільший гріх!
Я люблю, як співають поети,
я люблю їхній смуток і сміх,
бо і сам я поет хоч трішки
і люблю заспівати кружка,
як несуть на топорах опришки
хоронити свого ватажка.
*«Гей, як встрілив в одне плече,
а з другого крівця тече...»*

Ми ватагою також зійшлися
на московській обжитій горі,
сяє люстра над нами, як місяць,

а вино, як багаття, горить.
Ми зійшлись не ділити здобич,
хоч і слід би панів поскубти.
Що не діви святі з нами поруч –
так і ми не святоші, брати!
У поетів привільні звички,
кожний сам собі геній і туз.
Безталанні веселі москвички
в них гостюють плеядою Муз.
1976 р.

**Шурпа (тюркське) – наваристий м'ясний суп.*

СИБІРСЬКА МУЗА

Алітету Немтушкіну, поету, однокурснику

Евенкійський хлопець Алітет
визнає лиш свій авторитет.
І декан, і ректор інституту –
то для нього лиш «маленькі люди».
«Я – великий!» - він товче своє,
як добряче, правда, підп'є.
Ну, а п'є завжди, як має гріш,
а нема – то п'є, як і раніш.
Ох, трудну поет обрав мандрівку,
у столиці топчучи бруківку!

А свою кімнату він без дум
скоро перетворює на чум:
є тут роги лося, й вовча шкура,
і мисливський ніж – така натура.
Та чого натура п'є так гірко,
втративши кермо і всяку мірку?

Плутає і час, і паралелі,
в коридорі диба, як в тунелі...
Невеселий, бачите, сюжет
евенкійський нам подав поет,
чорноокий, із волоссям-щіткою
і завжди стернистою борідкою.

Я не раз ходив у ректорат
з друзями гуртом, як адвокат,
рятувати брата Алітета,
зовсім непоганого поета.
Він, бувало, пісню заведе
про далекі стійбища, про те,
як пурга снігами їх заносить,
як вовки в людей поживи просять,
як вогонь охоплює тайгу...
Слухають колеги – ні гу-гу! –
із тайги прибулого шамана,
схожого на п'яного шайтана*.

Та урвався в ректора терпець –
у Сибір вернувся наш співець.
Як живеться голові немудрій
десь в тайзі безмежній, чи у тундрі?
Чи було найважче у Москві
цій малій – великій голові?

І коли тепер у злу погоду
віє люта віхола зі Сходу,
«Я – великий!» – чується мені,
«Я – великий!» – десь у далині.
Знаю я: це стогне Алітет,
племені маленького поет.

Дав би Бог йому підняти згодом
зі своїм знекровленим народом!

1977 – 80 рр.

**Шайтан (тюркське) – біс, чорт.*

ДОНЧАК

Василій Білокрилов – розхристана душа,
Василій Білокрилов – з козацького коша.
Як гаряче він хвалить привілля на Дону!
Але Москва не любить козацьку давнину.
Василь усе гуторить про степ, про стремено,
він завжди ними марить, і завжди п'є вино.

Вино – воно не злочин, а діло молоде.
Від Васьки Білокрила гуртожиток гуде.
*«Чёрный ворон, что ты вьёшься
над моею головой?
Ты победы не добьёшься,
чёрный ворон, я-х не твой...»*

Коли він спить і пише – для всіх для нас секрет.
Хтось каже: Васька – Разін, хтось інший: він поет.
Сказав я в очі тезці – гарячій голові:
– Шукав ти вітра в полі, а блудиш у Москві.
Вона – корчма для тебе, де рай, ніяких бід.
Василю, виглянь з неї – оглянь довкола світ!
Ось зразу за порогом, слизьким від підошов,
поклав на плаху шию відважний Пугачов.
І тут у Підмосков'ї наш Дорошенко гнув
свою гетьманську спину, допоки не заснув.
(О, скільки душ козацьких приспав московський хміль!)

І тут же під Москвою тужив старий Шаміль.
Тут прокляли Мазепу, і Разіна, й Махна.
Півсвітом звідси правив червоний Сатана.

Я все, бач, про великих. А хто з тобою ми?
Ми вільні діти степу – не блазні із корчми!
Ти виплеснутий Доном, я скупаний в Дніпрі,
у наших душах стогнуть незрячі кобзарі.
*«Козак гуляє, шинкарка носить,
москаль моргає: ти мало ллєш.
– Не пий, козаче! – козачка просить. –
Не пий, козаче, мене проп'єш».*
Ну, друже, по останній – і плюньмо на шинок!
Гайда, гайда додому, до жалібниць жінок!
21.05. 1977 р.

ВЕСНЯНИЙ НАСТРІЙ

Дощ із Півдня нечутно бризкає,
витісняє з Москви холоди.
І ключі журавлині рискою
креслять небо ізвідти сюди.

Затужила душа за дружиною,
заскучала за рідним дитям.
Легко стати тупою машиною,
вдовольнившись тутешнім життям.

Метушлива і сита столиця.
Стоп-сигнали. Авто і авто...
Люди – тіні. Безликі лиця.
Хто їх знає і гріє хто?

Хто з них любить мою Україну
і заплатить за все, за все?
Хто з них прийде, коли загину,
і хоч віть полину принесе?

Ні, не хочу загробної ласки,
бо й живому мені чужа!
Чим покірنا печаль поразки –
краще гостра усмішка ножа.

Дощ із Півдня нечутно бризкає.
Що ж – і вдома є море біди.
А ключі журавлині рискою
креслять небо ізвідти сюди.
11.04. 1976 р.

У ЧИТАЛЬНІ

Ну, що це сталося зі мною?
Неначе трохи був затих.
На книги гляну: купи гною,
аж гидко взятися за них.
Все про героїв, про героїв.
Та про яких? Той брата вбив,
бо брат марксизму не засвоїв,
а інший кров народну пив
в ім'я ж народу, - він, бач, темний,
йому потрібний дріт тюремний,
колючий дріт, надійний дріт,
щоб загнuzдати цілий світ.

О табори – лихі комуни,
хто порівнятись з вами міг?!
Якісь монголи там, чи гунни?
Дрібні ці виплодки фортуни,
як перед бомбою батіг!
Хто оспіває магадани,
і Воркуту, і Соловки?
Кругом ліричні графомани,
немов засватані дівки.
Одні солодку пишуть прозу,
другі видрочують вірші.
Хіба це можна без наркозу
читати? Га, товариші?!
25.10. 1975 р.

ЗГАДУЮЧИ ЧЕРКАСИ...

– Чому ти скиглиш, мій герою,
життям обтяжений, як грою? –
себе питаю я не раз. –
Ти вже не служиш, маєш час
і хист до слова, як аванс.
А пригадай свої Черкаси
і гомінкі учнівські класи,
де ти історії навчав
селянських хлопців і дівчат.

Ти у свої найкращі роки
ішов щоранку на уроки
і плів годин по сім підряд
про те, як брата різав брат,
про те, що ми – найкращі в світі,

що нині всі ми вчені й ситі,
а трохи ще – і буде рай,
або як хочеш називай
комуністичне благоденство.
І так семестр за семестром...

Пробач мені, моє студентство –
майбутні зави, слюсарі,
професори, секретарі,
п'янички, злодії, хапуги,
і повелителі, і слуги –
але ще зараз – юнаки,
в яких на мислі лиш дівки!

Мої телята ясноокі,
я відпустив би вас з уроків,
щоб допомогли ви на селі
батькам садити картоплі,
чи розказав би щось правдиве,
але є *план і директиви*,
чому навчати вас і як,
а розкажи вам щось не *так* –
одразу знатиме начальство –
«пришиють справу» за зухвальство
і завезуть мене від вас,
де і Макар телят не пас...
О, стереже *недремне око*
усі слова мої і кроки.

Та я вже звик. Живий, нівроку.
І вірю в поступ. Ось де суть!
Був пастухом. Тепер пасуть
мене у зоряній столиці

академісти піснолиці
і сторожки, як у в'язниці.
– Не скигли! – сам собі кажу. –
Я тут нікому не служу.
І цей ковток святої волі
дай, Боже, втілить у глаголі!
1976 р.

ЛІТЕРАТУРНИЙ МЕТР

Межиров* – столичний віршомаз –
поетичний курс веде у нас.
Увійшовши в роль поета-сноба
і підвівши очі аж під лоба,
він жує свій вірш, як бутерброд:
«Коммунисты, вперёд!
Коммунисты, вперёд!»

А які ми в біса комуністи?
Ну, вдалося в партію пролізти,
а вона за даний привілей
з наших душ вичавлює єлей
і партвнески з бідних гонорарів.
...Отже, сидимо на семінарі.
Кожний виголошує своє,
що для нього найдорожчим є.

Прочитав я також алегорію,
вірш-присвяту нашому Григорію,
мудрому Грицьку Сковороді.
І пішли питаннячка тоді:
«Разве ваш он? Ведь писал по-русски,

да и мир в него церковный, узкий!»

Я в бібліотеку враз побіг
(а вона якраз – через поріг),
став колегам «Сад пісень» читати,
став ламати в їхніх душах ґрати,
висвітив всю душу до кінця –
ось такого маємо співця!
Усміхнувся Межиров єхидно:
*«Любите его вы – это видно.
С ваших слов, он – просто коммунист.
Ваш поэт, конечно, сердцем чист,
но ведь коммунист – такое слово!..»*
Хоч мені враз одібрало мову,
видавив усміхнений мій рот:
«Коммунисты, вперёд!?»

Знову я піду в бібліотеку –
продивлюся, мов криміналіст,
пишуть що, наприклад, про Сенеку:
може, він був справжній комуніст?
1977 – 80 рр.

**Межиров Олександр – російський поет, викладач Літінституту.*

P. S.

Років через десять у журналі
Межиров явив нам благодать:
*«Многое мы людям задолжали –
пеплом надо пейсы посыпать!»*
І такий блаженний він і чистий –
за усіх чистіший комуністів.
Уявляю, як він знов під лоба
очі закативши з видом сноба,

вірш новий жує, як бутерброд:
«Антикоммунисты, вперёд!»
1990 р.

P. P. S.

А ось я чую, як Америка
через моря гукає: «Еврика!
Приїхав Межиров до нас,
бо зголоднів його Пегас –
на вид уже старенька кляча.
А все одно яка удача!
Ми задля нього скоро тут
відкриєм теж Літінститут,
аби піднесення поезії
пішло в нечуваній прогресії,
аби лились його «*стіхі*»,
як у Москві... Ха – ха! Хі – хі!»

І справді світова сенсація.
Ну і везуча янкі-нація!
Чи не поїхати й мені –
ще в тій повчитись стороні.
В Москві спромігсь я на поему,
а у Нью-Йорку на цю тему,
дивись, встругну уже роман.
Отож, вперед! За океан!
1997 р.

НА ПАРТЗБОРАХ

Всі тільки «за». В очах слухняність.
Але овації зловіщі:

така гранітна одностайність
буває лиш на кладовищі.
01.06. 1976 р.

ЛИПА ШАЛЯПІНА

У Юрка Денисова* на дачі
жовта липа і без вітру плаче.
А кругом така глибока синь
і легка осіння волосінь.
Жовте листя скапує на домок,
невеликий мов книжковий томик,
а у ньому – ліжко та книжки,
та кожух, та ще якісь горшки...
А чого так плаче жовта липа?
Тут була Шаляпіна садиба
і такі звучали голоси
серед підмосковної краси.
«Очи чёрные, очи страстные!
*Очи жгучие и прекрасные!..»***

Від старої розкоші – ні сліду...
Десь крикливо п'янствують сусіди.
Де палац, алеї? Де фонтан?
Лиш озерце вкутує туман.
Обійшли з Юрком ми всю округу,
розвели багаття серед лугу,
на вогні насмажили сальця,
пом'янули славного співця.
«Закувала та сива зозуля
вранці-рано на зорі,
ой заплакали хлопці-молодці

*гей, гей, та на чужині в неволі, в тюрмі...»***

А над нами саме в цю хвилину
журавлиний клин на Україну
линув наймилішою із трас,
де, можливо, згадують і нас.
15. 09. 1976 р.

**Денисов Юрій – російський поет, москвич, родом із Житомирщини,
перекладач творів українських поетів.*

***Пісні з репертуару Федора Шаляпіна.*

P.S.

А назад в Москву, у свій барліг
віз я цілу наволочку книг.
Юрій наполіг мені забрати:
«Та бери – ще сплять торбохвати!»
Тих книжок було, напевно, з пуд,
прочитати всі – чималий труд.
Та читання – то моє блаженство.
Книги розійшлись серед студентства,
лиш одну по довгих по роках
я тримаю зараз у руках,
в шкіряну обкладинку сповиту,
мов приبلуду з позатого світу:
«Данилевський*, двадцять перший том».
Був для мене автор, як фантом,
а вчитався, бачу, добре пише
і про Україну найчастіше,
правда, по-російськи – от, біда!
Але це – не жуйка, не вода
із радянським солодом-сиропом,
що книгарні залила потопом –
а картини точні і живі...

В наволочці ніс я по Москві
цей бувалий у бувальцях томик,
схожий на Юрків старенький домик,
що стоїть серед столітніх лип,
слухає птахів прощальний схлип,
а довкола золото розлито:
липи розплатилися за літо
і чекають зиму сумовито...
А Юрко, на жаль, уже помер,
збляк, мабуть, і давній інтер'єр.
Я і сам тепер дивлюся сумно
на старенький том – його дарунок.
(Наш земляк лишив нам гарний труд,
хоч і не кінчав Літінститут!)
Нащо книзі пилом припадати
у моїй тісній столичній хаті?
Тільки гість ступне на мій поріг –
наволочка знайдеться для книг.
Хай мій гість кохається у слові!
Мій же вірш – як свічка по Юркові!

25.11. 2009 р.

**Данилевський Григорій (1829 – 1890) – український російськомовний письменник, автор цілого ряду історичних романів і повістей.*

ЛЮБОВ ЯКУТА

Честю курсу нашого, напевно,
був Тарасов Сава, сам якут –
як ніхто, писав конспекти ревно
і щодня приходив в інститут.
Невеличкий, чистий, в окулярах,
з усміхом на східному виду –

він раніше всіх ішов на пари
і сідав у першому ряду.
Він не знав компаній і горілки,
готував на кухні тільки чай.
Кажуть, не було у нього жінки –
тут же закохався у дівча.

Ну, дівча – сказав я дуже скромно –
це була лошичка хоч куди,
Ботагоз* – студенточка проворна...
І набрався Сава наш біди.
Ботагоз ходила в ресторани,
розпустивши косу аж до п'ят,
друзів грошовитих і романи
тасувала, мов колоду карт.
*«Все говорят, что я ветрена девчѐнка,
все говорят, что я многих люблю.
Многих любила, да позабыла,
лишь одного я забыть не могу».*

Скромний Сава на свою стипендію
їй гостинці зрідка теж носив,
а казашка грала з ним комедію,
манячи мережею коси.
Бідний, бідний наш якуте Саво,
як нам жаль твоєї голови!
Ботагоз-красуню за неславу
вислали з ганьбою із Москви.
Наш колега став іще тихіший,
нібито занурений в гіпноз.
Кажуть, він пісні ночами пише
про найкращу в світі Ботагоз.

О, поети, щасні і нещасні,
вкинь вас в пекло, у найглибший бруд –
ви, напевно, знайдете і тут
очі й коси, як любов, прекрасні!
Я не знаю, де тепер якут
з українським прізвищем Тарасов,
та коли згадаю інститут,
і його любов згадаю зразу.
Трута ця палила і мене,
і одне я знаю без дискусій:
бідні ви, якщо вас обмине
найсолідша із усіх ілюзій!
1977 – 2009 рр.

**Ботагоз (тюркське) – ім'я, яке означає: верблюжі очі.*

ДРУЖБА

Туленди Нурмухамедову, поету

Сусід по кімнатах – веселий казах –
вітрами і сонцем до серця пропах.
За чаєм, за пловом, над паром шурпи
не раз ми сиділи, аж пріли чуби.

Бували у нас галушки і сальце...
Та що це, братове, я тільки про це?!
Розмови із другом вели ми не раз
про землю, про волю, що славив Тарас.

І друг мене кликав провідати край,
де плакав Тарас і журився Абай.
Вже в землю казахську зійшов Туленди,
а я іще й досі не з'їздив туди.

І вже не поїду, постежу здаля:
неначе магніт – українська земля.
1977 – 2009 рр.

МОНГОЛЬСЬКИЙ МОТИВ

Сандага* – потомственный арат –
у Москві вкушає виноград
світової творчої науки.
Та сьогодні зранку в нього муки
гострого похмілля. Все болить.
Що тепер монголові робить?
Чи не заварити чаю з сіллю
і чайком відзначити неділю?
Може, за півлітрою піти?
Аква віта звільнить від біди.
Так то так. Та у Москві за нею
зараз черга, як до Мавзолею...
Може, у сусідів ліки є,
бо не кожний з них щоденно п'є.
Кажуть, у Зоїдзе є гірка...
Може, завалялась в Марсюка?
Азіат в задумі морщить лоба.
Ох і бідна, бідна ця Європа!

Сам шайтан його сюди заніс.
В себе вдома пив би він кумис,
споглядав би з юрти коней, кіз...
І згадав страждалець юну киз**
Ботагоз (верблюжі в неї очі),
ту, що веселилась до півночі
вчора у казаха Туленди,

де гула вечірка хоч куди!
І пішов, хитаючись, туди
Сандага предовгим коридором
і, мабуть, повернеться не скоро.
Я поспівчував йому услід:
пропадає сивий мій сусід.
25. 10.1976 р.
**Сандага – монгольський письменник.*
***Киз (тюркське) – дівчина.*

Р. S.
Невелике ще одне сказання
про колегу розповісти слід:
я його прості оповідання,
переклавши, випустив у світ.
І тоді таку винагороду
Сандага вручив мені у дар:
із скарбниці батьківського роду –
срібний сухе-баторський долар*.
Часом, як дивлюсь на ту монету,
оживає в пам'яті мені:
степова печаль в очах поета,
голова у срібній сивині...
03.08. 2009 р.
**Сухе-Батор – керівник Монголії в 1921 – 23 роках, коли грошовою одиницею був долар.*

НЕСПОДІВАНА РАДІСТЬ
(Продовження ліричного блокнота)

11
Лебеді в останкінському парку,

нащо ви нагадуєте знов
про дніпровську дівчину-русалку,
про мою безпомічну любов?

Я дивлюсь, яка ви гарна пара!
А яка над озером краса!
Ще й у небі золотіє хмара,
як вінком заплетена коса.

Я любив ту косу й сині очі,
і грайливі плечі у воді.
Тільки більше я вже не захочу
їх обняти ніжно, як тоді.

І шукати вже себе не змушу
у березах милий силует.
Вийняли із мене світлу душу,
оселився в ній сумний поет.

Прощавайте, білі лебедята!
Мир любові вашій молодій!
Не зазнав я тут земного свята,
а тепер не маю і надій.

12

Ти не дала мені нічого,
надії навіть не дала,
але хвалити буду Бога
за те, що є ти, що була.

Була рожева і шовкова,
як літній ранок золотий,
була як блискавка раптова

серед нічної темноти.

Ти не дала мені нічого,
лише явилася мені
і самоту мою убогу
ти освітила в чужині.

А освітивши – осліпила.
І як тепер сліпому йти?
Ти не дала нічого, мила,
крім осяйної темноти.

13

Важко тобі, клене,
журно тобі стало:
листячко зелене
золотом опало.

Хмурий вітер віє,
бавиться гілками,
замете, засіє
сивими снігами.

Сумно мені, клене,
глянути на тебе:
тисне і на мене
обважніле небо.

І нема до кого
нам обом схилитись.
Покохав – та з того
довелось журитись.

14

Ти – снігова вершина гір,
я – землетрус, яким ти створена.
Ти, білолиця, серед зір,
а я в ущелинах між горами.

Горю – аж кров у скроні б'є –
побіля ніг твоїх, вершино,
шукає полум'я моє
до білих пліч твоїх стежину.

Та марно б'юся об граніт
і вже ніяк його не зрушу.
Чи є у світі динаміт,
щоб зворушити горду душу?

Любове, я на п'єдестал
тебе підніс і возвеличив,
а сам такий нещасний став,
аж од людей верну обличчя.

15

Коли мене не буде,
журитись ти не станеш
і, може, для забави
мої рядки проглянеш.

Усе, усе на світі
сніг забуття заносить.
Але поглянь пильніше:
мої слова – то сльози...

Стривай! Я помилився

і уточнити хочу:
це на папір упала
роса якоїсь ночі.
1975 – 76 рр.

РОЗДІЛ 3. ЗАПІЗНИЛИЙ ЛИСТ

ПІДМОСКОВНИЙ В'ЯЗЕНЬ

Волоколамськ. Де Лама широченька
на повороті берег підмива,
стоїть стара могила Дорошенка*,
лежить його гетьманська голова.
Е, ні! Була гетьманською на волі,
на Україні у козацькім полі,
де степ широкий, де Дніпрові води...
Лежить тут в'язень в чині воєводи.
Не зміг на Україні дати лад –
і тут московський одягнув халат.

Хоча нащадки вибились у графи,
але вже без козацької відваги.
Жили тут у палаці, у кремлі,
і серед них розквітла Наталі,
яку прославив Пушкін, як царицю...
Ходив я ті хороми подивиться –
і земляка-художника зустрів,
що юним тут осів і постарів.
Ми гончаровські кинули палати
і до низької вирушили хати,
де всюди дерев'яна простота

і простодушна жінка молода
(«Он у меня не курить и не пьёт,
он здесь как святой какой живёт!»).

Так, так, земляк – простий собі любитель,
але в картинах вся його обитель.
Серед усіх портретів наш Т а р а с
все поглядав із острахом на нас:
чи не прийшли здаватись у полон,
щоб личку нам пришили на погон?
Я обдививсь малярство хорошенько
(господар поряд – як екскурсовод),
спитав його: «А де тут Дорошенко?»
– Я не пишу портретів воєвод!

Вертався я вже поночі, не рано,
коли зірками всіялася вись,
біля могили все-таки гетьмана
із земляком, як браття, обнялись.
Прощай, земляче! Прощавай, козаче!
«За тобою, Морозенку, вся Вкраїна плаче...»
1977 – 1990 р .р.

**Дорошенко Петро, гетьман Правобережної України (1665 – 76 рр.),
після капітуляції перед російськими військами доживав віку у
Підмосков'ї.*

АРТИСТИ ІЗ КАМЧАТКИ

Володимир Коянто, коряцькому письменнику

В кімнату Коянто прибилися гості –
землячки з Камчатки – жіночий ансамбль,
ще юні артистки, меткі, малорослі,

наївні, як діти – дивитися жаль.
Довірливі очі, розпущені коси
гойдались у ритмі простеньких пісень.
Зірвались легенькі з-за столу, як кози –
і ну танцювати «Качки» і «Тюлень».
*«Каченята вуть-вуть-вуть,
каченята воду п'ють,
каченята молоді
ловлять сонце у воді...»*

Ех, жаль, що не мав я фотоапарата,
щоб з ними обнявшись, увічнити мить.
За північ поїхали в темінь дівчата.
І згадка весела – а серце щемить.
На сцені московській кого розважала
ця зграйка маленьких камчатських дівчат?
Чиновники, мабуть, як коні, іржали,
коли споглядали танок каченят.
Чиї прикрашали вони ювілеї?
Для чого долали невимірну путь?
А в них же удома – ні школи своєї,
ні рідного слова в ефірі не чуть.

Ось я співчуваю маленьким чужинцям,
сумую, печалюсь, що доля така...
А завтра приїдуть в Москву українці
і вдарять на сцені свого гопака.
1976 р.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕСАНТ

Прибула велика делегація

з України – поетичний цех.
Вечір в Цедеелі без овації
прокотивсь гладенький, як яйце.
Відстрілялись хлопці, як солдати,
славлячи російського меча.
Славили також лауреата –
спритного поета-сурмача.
Сам він славив теж чужу *отчизну*,
до сердець шукаючи ключа.
Віктор Ж. завів на сцені пісню
на слова того же сурмача.

А звітує ж наче Україна...
І чого вона така чужа?
Ось «по сходах збігла» Ж. Ірина –
аж повеселішала душа!
Та й по всьому. Правди – й на копійку.
А її заждався я – хоч вий!
Наче піонерів на лінійку
вишикував строгий ланковий.
*«Збільшовиченої ери
піонери, піонери –
партія веде, партія веде».*

Що тепер напишеш на чужині?
Правду скажеш – кара не мине.
Заблукала Муза в Україні,
довго не навідує мене.
21.03. 1977 р.

РОЗДУМ

Ми вже сміятись розучились,
як то сміється вільний люд.
Нам би живіт набити чимось,
як у скрутні часи верблюду.
Забили баки нам марксистки,
що в нас немає перспектив,
що нам пора із воза злізти,
який віками нас котив.
То що нам діяти зосталось?
Із кручі сивої – в Дніпро?
Чи то зчинити слізний галас –
почує хай Політбюро?

Ні, любі браття українці,
живімо так, як і жили!
Купаймо пику у горілці,
допоки й це не відняли!
І сподіваймось, доки доля
нам золоте знесе яйце...
І чом я знов, дурний, про це
кричу один посеред поля,
німого поля, як неволя?!
02.07. 1976 р.

КОНДОВИЙ ПОМОР

Пічугін – із Архангельська прозаїк –
свій край, як і роботу, добре знає,
живописує «деревенский быт»,
немов у лісі ходить слідопит.
Руденький, невисокий, гостроокий,

він зирить, як сорока, на всі боки,
і каже: в нього грецький родовід,
хоч нам при цьому усміхнутись слід.
Ну, нащо корінному угрофінну
тягти на себе еллінську личину?!

А ще такий гарячий русофіл,
а ще до того впертий, наче віл:
*«Подмял уже полмира наш медведь –
и остальное сможет одолеть!»*

Приїхала якось його дружина,
бо в самоті край світу затужила,
дітей у них (карає Бог) нема,
а лиш вітри, тумани і зима...

Одного разу чую я: на кухні
(загальній, звісно) миючи хтось кухлі,
співає тонко, нібито зове:
*«Тихо по морю човен пливе,
в човні дівчина пісню співає,
а козак чує – серденько мре».*

Мене за серце теж мотив бере.
Еге! Та це ж Пічугіна дружина!
Бач, і в столиці жінка затужила –
струнка, із карим поглядом очей.
Перебула тут кілька днів-ночей
і знову подалась у ніч туманну
до Льодовитого отого океану...

*«Уж надоела мне моя хохлушка!
Поёт зимой и летом, как кукушка,
А нам повеселей нужен очаг» –*
сміявсь Пічугін з бісиком в очах,
зеленкуватих, як вода в болоті.

Ніхто не заперечував Володі,
бо в кожного якась своя біда.
Коли прощалась жінка молода,
я у дорогу їй на згадку дав
пісенник з українськими піснями –
нехай гортає вдома вечорами,
накинувши на плечі теплу шаль,
і вікову виспівує печаль...

Ну, а Вована (кажуть так в Одесі)
хвалили за роман новий у пресі,
за діалектну мову (вплив дружини)
і за нові відкриті ним билини
(а це ж її, зозуліні, пісні!).
І в Цедеелі чулись голосні
на честь Пічуги розвеселі тости,
бажали всі йому дерзань і росту
(в літературі, звісно). Кожний з нас
хотів, як він, піднятись на Парнас,
та в кожної городини свій час.
Проте література – річ лукава:
і геніїв, бува, знаходить слава,
коли вони вже стіли у труні.
Однак облишмо роздуми сумні!
1977 – 85 рр.

P. S.

Через роки я дізнаюсь: Пічугін
женився у Москві, здається, вдруге,
звичайно, на москвичці, не простій
(мені так повідомлено в листі).
А з преси я узнав, що мій колега
в політику ударився, сердега,

і в «Пам'яті»* (а в Києві це – «Рух»)
великоросам піднімає дух.
Хоча навіщо піднімати те,
що й так стоїть, дубове і тверде?!
А ще він шпетить у Москві євреїв,
що надто в них багато привілеїв,
і кличе Солженіцина в Москву,
щоб утішав її, як удову:
розпалась есесерівська родина,
весь світ для нього – траурна картина...

А як на мене, зовсім, зовсім ні!
Вільніше стало в нашій стороні,
хоч і руїн кругом, як по війні,
та душі прокидаються заснулі,
і веселіше вже кують зозулі,
і оживає українська Русь,
як це не прикро бачити комусь.
1993 р.

**«Пам'ять» - російська ультраправа організація, яка виникла наприкінці 1980-х років.*

P. P.S.

А як живе зозуля з наших віт
серед чужих архангельських боліт?
Чи їй співається про човен в синім морі?
Чи вже сніги завіяли в помор'ї?
*«Чи я в лузі не калина була,
чи я в лузі не червона була?»*
І про Пічугіна вістей давно нема –
та сторона для мене вже німа,
і не тому, що став недочувати:
у небуття відходять адресати.

І з кожним роком меншає новин,
і рідшає наш журавлиний клин.
Нові часи, нові князі, кордони,
нові злітають голови й корони,
усе нове – і зовсім не нове...
А Муза як жила, так і живе.
Вона мене потерла серед люду,
іще малим дитям піднявши з бруду,
і досі ще тримає на землі,
не високо, та все-таки в сідлі.
І я не поспішаю йти до раю:
жаль покидати поріділу зграю.
29.09. 2009 р.

НА КОНЦЕРТІ

Закурю останню папіросу,
спогадом зігріюсь голубим.
У Москві училась Ніна Жосу* –
я її не люблячи любив.
Молдаванка з чорною косою,
кароокий погляд – як алмаз.
Із такою грізною красою
доля зводить, мабуть, тільки раз.

Сидимо ми з нею на концерті,
де Ротару зіркою сія,
і засперечалися, уперті:
а чия ця Сонечка? Чия?
*«Одна сміялась, плакала друга.
Гей, поєднались радість і туга!»*
Марно сперечались. Нашій Соні

найріднішим став московський світ.
Ми жили в духовному полоні,
всюди натикаючись на дріт.

Це була не зустріч, а розлука
серед свята співу і краси.
Не з'єднались наші тихі руки,
наче побоялися грози.
Потім сутінь, мряка вечорова
і підступний під ногами лід.
І була розмова – не розмова.
Красну площу перейшли, як брід.

Чом я не забув тієї дати?
Спогад світлий, світлий – а гіркий.
Романтичні очі-діаманти
недосяжні стали, як зірки.
Докурив останню папіросу –
хоч іди ще в когось попроси!
Я не все сказав про Ніну Жосу –
в ній же щось було і крім краси,
щось було, що гіпнотично діє.
*«Меланхоліє, дульче мелодіє...»**
21.03. 1980 р.

**Жосу Ніна – молдавська поетеса.*

***Рядок із молдавської пісні, який означає: ніжна мелодія смутку.*

Р. S.

Через десять років вже у Ялті
Ніну я зустрів – і не одну.
(Незалежність вже була на старті,
СССР вже приміряв труну).
В нас не вийшло довгої розмови,

бо супутник поряд, як магніт.
Наче чорні чайки – в Ніни брови,
а в очах світився динаміт.
«Ми на все, на все за волю підем!» -
я запам'ятав її слова.
Більше ні побачень, ні привіту –
вже далеко Ялта і Москва.
А в Молдові все тривоги, війни,
і Тирасполь, як московський слід...
Та живе там, знаю, горда Ніна,
а в очах у неї динаміт.
20.09. 2009 р.

ЗАГОРСЬК

Сьогодні в нас поїздка у Загорськ,
в столицю православія Росії.
Не дуже і хотілося чогось,
та їдуть всі, то й ми нудьгу розсієм.
Уже набридли нетрі кам'яні,
хай навіть і розкішні, і величні.
Якою свіжістю дихнули симпатичні
берези у вагонному вікні!
Ліси, ліси і села придорожні...
А це не Передєлкіно, бува,
де селяться письменники вельможні,
а в БТП* живе дрібна братва?

Я теж тут був в Тарковського Арсена
(він спогадом ділився про Махна),
а Надя Кондакова тут для мене
перекладала книжку (та вона

в Москві побачить світ іще не скоро).
А зараз до Загорська кличе шлях.
З бурятим ми про Будду поговорим,
а від татар десь чується: «Аллах!».
Євреї теж, здається, щось про Бога
свого Єгову гомонять в гуртку.
В компанії дорога – не дорога.
Евенк уже чаркує у кутку:
*«Будь проклята ты, Колыма,
что названа чудом планеты!
Сойдёшь поневоле с ума,
оттуда возврата уж нету...»*
Блаженний блискіт у очах помора
сигналить нам: «Загорськ вже близько, близько...».
Аж ось і він! Церкви, неначе гори,
з переліска хрестами підвелись.

Я у дитинстві з хрестиком ходив,
коли при німцях знову храм відкрили,
але в нові радянські холоди
учили нас, що всі ми – від горили.
Так я і жив – між мавпою й Творцем,
в церквах любив лиш готику й бароко.
Загорськ дихнув духовним вітерцем –
я широко відкрив безбожне око.

Які тут пишні збереглись церкви!
Які ікони! Скільки позолоти!
А в Україні – знаєте це ви? –
спалили все червоні верховоди.
І все ж я низько голову хилю
перед старим гніздів'ям патріаршим.
Здається, Бога знову я люблю,

але свого. Я знову з Богом нашим!
Тутешньому я не воздам хвали,
він біснувався, мов зірвався з цепу:
його ім'ям Толстого прокляли,
і проклинають триста літ Мазепу.
Які у них тут бідні чудеса!
Які холопські на устах прокльони!
Мазепа гетьманує в небесах,
а Льву півсвіту б'є низькі поклони...

Іде монах, щось шепче. Я мовчу.
Кому що скажеш? Топаю *піано*.
Помор Пічугін ставить тут свічу.
Евенк з монголом щось гелгочуть п'яно.
А що робили б тут мої діди,
в яких з землею одібрали й Бога?
І батька розтерзали десь кати,
і вже в землі лежать мої брати...
А свічку тут поставити незмога.
Пробач, Загорськ! Я, може, щось не так...
Я Бога щиро тут шукав, без глуму.
Не прокляни мене, як Аввакума,
який і Бога, й Русь любив, однак...

Однак вже час збиратись у дорогу,
перекусивши добре у корчмі.
На язиці тепер – що й на умі.
Всі ситі і веселі, слава Богу!
1977 р.

**БТП – Будинок творчості письменників*

P. S.

Їздить Україною Кіріл –

Патріарх Московський і всієї...
Хай би він поїхав до Курил,
чи повчав п'яниць на Єнісеї.
Ні, він вибрав Київ і Донбас,
їх назвавши «нашею землею».
Хто святий – святий у нього глас,
а лукава святість – купа гною.
Побоявся їхати у Львів,
обминув і Рівне, і Тернопіль.
Хай би там байки він розповів!
Хай би освятив і «свій» Чорнобиль!

Грішний, грішний, грішний наш народ,
що дожився до такої слави:
розплодив безвольних воєвод –
ні ума, ні честі, ні держави.
Піп – сьогодні, завтра вже солдат
із Росії вкотиться на танку.
В Києві багато «вірних чад»
виглядають танки ті щоранку.
04.08. 2009 р.

МАНЕКЕН

Ленінградець Міша Глинка
виглядає, мов картинка:
ситий, гордий, без сивин,
офіцерський має чин.
Про здоров'я дбає ревно
і, здається, недаремно,
бо такому письменнику
треба сили, як бику.

Знають всі: прозаїк Міша
свій роман грубезний пише
про підводних моряків,
пише, пише для віків.
Каламутить, правда, воду,
що дворянського він роду,
що великий композитор –
з ним рідня, з одного сита,
ще й підкине кілька слів,
з ким той родич спав і їв.
Бач, куди він носа тиче!
А мовчить про свій Бердичів,
звідки в нього прадід-дід
і гендлярський родовід
(розповів мені сусід,
а йому я довіряю,
бо вони – з одного краю).
Хоч однаково мені,
із якої хто рідні,
і поїду я скоріш
у Бердичів – не в Париж.
І для мене важливіше:
а для чого Міша пише,
стартувавши як спортсмен?
Манекен є манекен!
1977 р.

P. S.

Мав із ним я заковику
по-студентськи невелику,
а було такого крику –
аж гудів весь інститут:
«Марсюкові все – капут!»

Та капуту все ж не вийшло,
бо зламалось в Міші дишло.
Став не кращим він, однак
вже вітався, мов кунак.
Чом він згадується досі?
Помолюсь у синагозі!
19.08. 2009 р.

У СИНАГОЗІ

Заходив я в московську синагогу,
з єврейкою гуляючи удвох,
зайшов не просто помолитись Богу,
а глянути, який-то їхній Бог.
І що побачив? Тільки голі стіни
і скромний напис: «Коримось Москві».
За столиком шепталися раввіни
з ярмулками на сивій голові.

Знайома не зайшла: «Ніяк не можу!»
Отож я сам всю пустку обійшов.
Раввіни пасли навіть подих кожний
і кожний звук чужинських підошов.
Вони – мені, і я їм – ні словечка.
Шепталися, гортаючи Талмуд.
Де ж їхній Бог? Чого пусте гніздечко?
Чого сюди зайшов я, шалапут?

Знайома усміхнулася красиво,
і не були слова її чужі:
«Ми вам подарували Бога-сина,
а батько-Бог живе у нас в душі.

Не просить він ікон і позолоти,
лише любові в серці повсякчас».
Й лукаво усміхнулась: «А щедроти
і золото він сам збира для нас!»

І сміх, і гріх. Та Бога в синагозі
за бороду я справді не вхопив,
а дівчині лукавій по дорозі
я дещицю із золота купив.
Купив я мимоволі, чесне слово!
Ніщо нас не пов'язувало двох.
Ви думаєте, *так* це – випадково?
По-моєму, це діяв Ягве-бог.
1976 – 81 рр.

ЛЕНІНГРАДСЬКІ МАРШРУТИ

Петрові Журу, літературознавцю, письменнику

Балтійське море, Ленінград,
І Петергоф, і Літній сад –
такі відомі всім маршрути,
які туристам не минути.
І я їх теж не обминув,
коли з екскурсією був
в гурті колег із Вищих курсів
і табуном ходити мусив.

Та я не довго там бродив,
де цар Петро горілку пив,
де ласу Другу Катерину
коханці клали на перину.
Нехай їм біс! Я втік туди,

де Гоголь залишив сліди,
де в біднім закутку Тарас
писав посланія до нас.

Моїм же гідом в цю обитель
був Жур Петро, тутешній житель,
земляк з Черкас і патріот,
яких так мало наш народ
розкидав по усіх чужинах.
Петро ж мав кров козацьку в жилах
й робив наскоки до Черкас,
де ми зустрілися не раз,
але вже потім. А сьогодні
наговорились ми голодні
на рідне слово. Хай не наш
десь почекає Ермітаж!
Хай хоч потоне та «Аврора»!..
Усе було неначе вчора –
холодне море, Петергоф,
і ми просвітлені удвох,
і навіть вітер з України
теплом війнув у ті хвилини.
1977 – 87 рр.

ГАЗЕЛІ

Халімі Худайбердиєвій, узбецькій поетесі

1

У високій московській оселі
вечорами читаю газелі,
бо зустрів чарівницю ханум,

як оазу в безводній пустелі.

В її погляді – спечний самум,
від коси її – лагідний струм,
коли б міг я легенько торкнутися,
не ходив би у мареві дум.

Коли б міг її тугу збагнути,
щире слово від неї почути,
під співання її негучне
дні минулі я зміг би забути.

Хай ніколи цей сон не мине,
хай ніхто нас не жде, не кляне –
стану кликати думи веселі.
Ой ти, мріє, втішаєш мене!

Я один у високій оселі
вечорами складаю газелі,
бо зустрів чарівницю ханум,
як оазу в безводній пустелі.

2

Не відлітай у край свій бавовняний,
не залишай мене серед пурги:
ну, хто трояндно так на мене гляне?
Не відлітай, де сонечко весняне.

Ти підеш боса в росяні луги,
барвистим платтям сколихнеш тюльпани,
мене ж обсядуть думи-вороги,
війнуть у душу ранішні сніги.

Тебе обступлять маки полум'яні
і, граючись, у гори заведуть,
О, як я заздрю сонячній поляні,
де ти приляжеш, лагідніша лані!

Якщо вже їдеш, то щаслива будь,
хай доля не блукає у тумані.
Дам гілочку багульника у путь,
розквітне він – згадати не забудь!
1976 –1977 рр.

МАНДРІВКА ДО ЄСЕНІНА

Мандрівка до Єсеніна – як свято,
в далекий край рязанський, на Оку.
В автобусі нас їхало багато,
а випало співати Марсюку.
Просили заспівать про Морозенка,
який попав, сердега, у полон,
і про вдову, що брала льон дрібненький,
і я співав, як міг, у мікрофон.

Співав-радів: яка в нас пісня славна!
А вторили гуцул і Дону син.
І слухала узбечка неослабно,
підтягував мелодію грузин.
*«Гуцулко Ксеню, я тобі на трембіті
лиш одній в цілім світі
розкажу про свій жаль...»*
Так непомітно і здолали даль,
і прибули в село не малувате.

Ось і оспівана Єсеніним *ізба* –
неначе сина виглядає мати
з високого приокського горба.
І вразила мене одна подібність:
в Шевченка також хата на горі
в його селі. Поетам скрізь потрібні
широкі далі – тут і на Дніпрі.

І розійшлися ми по крутосхилу,
задивлені у *«розовую даль»*,
де в лузі косарі якраз косили,
де розлилась есенінська печаль.
А щоб повеселішало довкола,
брати-слов'яни сіли під стіжок,
і чарка, як супутник, йшла по колу
то за поета, то на посошок.

Тому-то, мабуть, гомінкий автобус
вертав назад веселим кораблем,
і місяць видавався комусь, як глобус,
а декому – есенінським брилем.
Співали про берізку і про клена,
і про сумні до матері листи,
і знову причепилися до мене
для всіх веселу пісню завести.
*«Ти казала в понеділок:
підем разом по барвінок...»*
Отак з піснями і в Москву влетіли,
а в нетрях кам'яних притихли враз.
Вогні, вогні, кругом вогні – аж біло,
та мовчазних вони не гріли нас.
21.05. 1977 р.

НА НЕЗАБУДЬ

Ярославам Павуляку і Довгану – студентам Літінституту

Я і не ждав, що проводити
такий до мене прийде гурт,
та я готовий обійняти
сьогодні весь Літінститут,
весь інститут, всіх інституток,
але найперше – земляків.
Московські радощі і смуток
здамо не скоро ми в архів.

Товариші, не треба гвалту!
Поставмо краще повну квартиру,
немов світило, на столі!
Життя, можливо, тільки й варте
хвилинних втіх на цій землі.
Як жаль, що часу вже так мало,
як жаль – зібралися не всі,
хоч проводити до вокзалу
і двох не вистачить таксі.

Хто не допив собі на сльози?
Я сліз не хочу від гостей.
Забудьмо грози і погрози –
за Україну, друзі, гей!
Хоча лани її далеко,
та вільний дух живе у нас,
її тополі і смереки
до слави кличуть повсякчас.

А хто байдужий тут до слави,
якщо у руки взяв перо!?
Чи ви, гуцули Ярослави?
Чи ти, з Полтавщини Петро?
А хто її вже має доста –
це ти, Тарасе Мельничук,
хоча здобув її не просто,
в тюрмі пройшовши курс наук.

Кому яка упала карта,
який над ким був ангел-спас...
А нам жінок згадати варто,
без них скучний би був Парнас!
В руках тримаючи синицю,
ми з неба ждали журавля,
хтось полюбив співученицю,
хтось Ахмадуліну – здаля...
Одній П о е з і ї - мадонні
були ми вірні козаки.
Мій вірш прощальний на пероні
хай буде помахом руки!
10.11. 1977 р.

ТРИ – НУЛЬ

А Шоту Зоїдзе* із Батумі
рідко помічав я у задумі.
Ще стрункий – а вже не парубій,
зовсім сивочубий – а бабій,
має княжий рід – а не гордій...
Сталіну він видряпав би очі,
бо віддав Росії славні Сочі,

бо понищив весь грузинський цвіт,
що яснів під сонцем сотні літ.

В юності Шота був футболістом –
і повів мене, немов нечистий,
подивитись гру двох забіяк –
київське «Динамо» і «Спартак».
У великій мушлі стадіону
ми удвох були, як електрони,
в силовому полі москвичів.
І коли посипались м'ячі –
перші два – в спартаківські ворота,
стадіон кривив з гарчанням рота,
а коли влетіло три голи –
«Бей хохлов!» - одразу заревли
гнівом переповнені трибуни.
Так ревіли, мабуть, дикі гунни
чи монголи, Київ беручи,
беручи на списи і мечі.

Скочив я, не стримуючи лють,
та Шота спинив: «Мовчи! Уб'ють!»
Хоч була за нами перемога,
та радіти все ж була незмога.
Краще б я не йшов на стадіон!
І Шота, на мій піддавшись тон,
запросив мене на чарку чачі**,
тільки чарка та була одначе
цілим бутлем у лозовій тарі.
Просвітлили наші очі карі –
справжня чача – це не молоко –
і німого зробить співаком!
Ми також співали «Суліко»

на грузинсько-українській мові...
Далі розкажу я при умові:
ви про це нікому ні-ні-ні!

Я дійшов до ліжка, як вві сні,
світ здавався великим стадіоном,
а блакить – грузинським самогоном,
і грузинка марила до ранку,
як моя утрачена коханка...
Довго після тих веселих гуль
ми з кацо віталися: «Три – нуль!»
і дивились в очі з теплотою.
Скучно розлучатись із Шотою!
21.05. 1977 р.

**Зоїдзе Шота – грузинський поет.*

***Чача – виноградна горілка.*

Р. S.
Прокотились ігри світові.
Стало непереливки Москві –
їй голи забили всі республіки
під знайомий рев чужої публіки.
І серед шаленої юрми
опинились знову тільки ми –
Україна й Грузія, як сестри,
знов у нас екзамени-семестри
під московські ігри та оркестри...

Як ся маєш, друже мій Шота?
В Україні вруняться жита.
А із виноградом як, куначе?
Ти ще вариш ту скажену чачу?
Це не *аква віта* – а вогонь –

Боже, нас від зайвого боронь!
Згадуєш ти, друже, дні минулі?
Пам'ятаєш ті футбольні гулі,
де голи лічили нам зозулі?
Та й тепер серед погроз і куль
буде знов по-нашому: «Три – нуль!»
21.09. 2009 р.

НЕПЕРЕМОЖНИЙ СМІХ

Володимир Петонову, бурятському поету

Буряте-брате, Забайкалля сину,
не раз ми чаркували у Москві.
Ти слухати любив про Україну,
я – про твої улуси родові.
Але ніколи в чаді горілчанім
ми об столи не били кулаком,
ти не хвалився хижим Чінгізханом,
я не пишавсь розбійним Єрмаком.

То що нас принесло у цю столицю,
яка давно гнітить і вас, і нас?
Багато можна чути про в'язницю –
збагнеш її, потрапивши хоч раз.
А ми тут козакуєм другу зиму,
на інститутський плюнувши статут.
Я не збирався тут вдягати схиму,
а ти, мабуть, з колиски баламут.

Не до душі нам херувимські трелі,
не до душі чужий іконостас,
а нас не дуже люблять в Цедеелі,

який в Москві вважають за Парнас.
Та Музу ми шукали не в конторі,
ні перед ким не стишуючи крок,
і навіть в ресторан «Кремлівські зорі»
із подругами вдерлися разок.
*«Нашёл я чудный кабачок, кабачок.
Вино там стоит пяточок, пяточок...»*
Нас закликали, звісно, до порядку,
а що вже вірші чистили – аяй!,
і десть таку поставили печатку,
що з нею годі думати про рай.

Та не слізьми бульвари ми засієм,
а баламутним сміхом – саме враз!
Москва – така ж пухлина для Росії,
як і для нас.
Роз'їдемося ми, брате жовтолиций,
заляжуть поміж нами час і сніг.
А що на згадку лишимо столиці?
Звичайно, сміх, непереможний сміх!
21.06. 1977 р.

P. S.
Сім літ минуло. Я живу в Черкасах.
Приходить телеграма із Москви:
«Лечу у Кишинів». І друга фраза:
«Заїду в гості – лящика злови!»
(Лящем копченим пригощав я друга
в студентські дні). Ну, і бурят! Варяг!
Монгольська кров у ньому – як недуга,
він все літає, як степами птах.

Зустрілись – обнялись. Він дуже скупю

історію мандрівки розказав:
його в Молдову заманила люба,
ні, не дружина («О, така краса!»).
Знайомі нам ці рани і романи:
де більша доблесть, там *шерше ля фам**.
Ще не старим бувалим ветеранам
було про що погомоніти нам.

В колеги вже повиростали діти,
в дружини – розлад – маніяцький стан,
сім'я, як пекло (ніде правду діти –
мене той самий сповивав туман,
я був уже самотній партизан).
*«Бродяга к Байкалу подходит,
рыбацкую лодку берёт,
унылую песню заводит,
о родине что-то поёт».*

А тут якраз зайшов до нас у гості
Андрій Хименко**, гнаний з юних літ,
але завжди бадьорий попри гніт –
його слова я пам'ятаю й досі:
«Життя – пісок, а дух людський – граніт».
Отак зійшлись у мене дві людини,
одна – як вітер з поля, друга – дуб,
немов зійшлись мої дві половини:
одна – трудар, а друга – сластолюб.

Та як не дивно, друзі мої різні
зійшлися, наче зналися давно –
обоє вглиб історії залізли,
а я лиш підливав обом вино.
Чекісти одібрали у Андрія

торік усі рукописи, усі.
А він все пише, не втрача надії,
оре свій лан наперекір грозі.
Вони забрали в нього і машинку
друкарську, і копірку, і папір,
прощупали город весь, і стежинку,
і хату всю, і кухоньку, і двір.
А в Умані (я знаю) їхня згря
цькує стареньку Суровцеву*** теж,
перо із рук у неї видає...
Ні, розумом терору не збагнеш.

В Москві ми підучилися з бурятим,
та не пройшли науки всіх розп'ять,
такому, мабуть, вчать тюремні ґрати.
Е, що тут нам, недовченим, гадать!
(Я теж писав крамолу в дні ті темні,
беріг у схроні вірші і листи,
щоб хоч тепер до вас їх донести.
І обшуки не раз були таємні,
і нишпорили сищики недремні,
але не розкусили мій тайник –
і я ще зліших допитів уник.
А хто їм рад, хоча до них і звик?
І каземат, як кажуть, не страшний,
та радий чорт йому або дурний!

А схованка була в машині пральній –
отож ці вірші в мене *машинальні*,
і тим уже вони оригінальні.
Однак нехай читач оцінить їх,
а я тоді усе зробив, що міг.
Не лайте їх за жорсткуватий стиль!

Вся лірика тепер – один кисіль,
і поетичній патоці взамін
я подаю до столу гострий хрін).

Днів зо три пізнавав мій друг Черкаси,
я, скільки міг, показував свій край,
заїхали і в Канів до Тараса,
але надходить завжди: «Прощавай!»
Скупе прощання на аеродромі.
Останній жарт. І небо вже гуде.
Поплив мій друг на срібному поромі
убік Москви, а там – Улан-Уде...

Поета доля – річ несповідима,
неначе бур'янину у грозу,
його несе. А десь беруться рими,
і десь береться сила, щоб красу
побачити на звалищі, як мальву,
побачити – і душу обпекти.
Та важче нам знайти душевні гальма,
коли гризуть нас пристрасті-хорти.

Я теж мотався перекотиполем
із міста в місто, наче по ярах.
Не міг я жити тільки вічним болем
і умертвляти плоть, немов монах.
Та що це я розмову звів на себе?
Я ж про монгола оповідь веду,
і нам би з вами ще згадати треба
хоча б словечком Золоту орду.
Дружи з будь-ким, а пам'ятай біду!
21.09. 1984 р.

**Шерше ля фам (французьке) – шукайте жінку!*

***Хименко (Химко) Андрій (1919 -1991) – репресований письменник, автор кількох історичних романів.*

****Суровцева Надія (1896 – 1985) – політична діячка УНР у 1917 – 1920-х роках, довгорічний політв'язень, авторка історичних творів, спогадів.*

P. P. S.

Згадав орду, що звалась Золотою,
і спохмурнів, бо ми – її воли
і сотню літ ярмо її тягли.
Ходили ми й під Польщею, Москвою,
а мудрості іще не набули.
Тепер ось нами править Єхануров* –
також бурят, монгольський, звісно, гусь.
Ви думаєте: знову я похмурий?
Ви помиляєтесь: тепер я вже сміюсь
і ... згадую із сумом княжу Русь.

21.09. 2008 р.

**Єхануров Юрій – экс-Голова Уряду України, потім – міністр оборони.*

ПРОЩАЮЧИСЬ...

1

Вилітаю з Москви.
Вітер одразу витер
очі ілюмінаторів
від потоків дощу,
наче від сліз...

2

Москва проводжала грозою.

А що я подію з гризою?
І що я подіяти мушу,
коли неприкаяну душу
мені обпекло сльозою?

І добрі, здається, люди,
та краще їх швидше забути,
віддати усі кредити
і твердо сказати: «Ми квити!»

В пустельно великому місті
мої поривання чисті
упали в суху борозну,
прогаяли пізню весну.

Не раз на чуттєвих базарах
я рився в дешевих товарах,
і тільки один сувенір
навік полонив мій зір.

Узяти не маючи змоги,
я став іще більше убогий.
Столице, прощай! Не скоро
я серце засію хворе.
27.06. 1977 р.

ЧЕМОДАН

Лежить старий мій чемодан,
набитий давніми паперами,
відпочиває ветеран
у закутку за шифоньєрами.

А скільки ми із ним доріг,
країв і міст удвох об'їхали!
Він – мій найкращий оберіг
в години голоду і віхоли.

Я з ним колись на сесії-жнива
до Києва не раз робив маршрути,
із ним не раз віталася Москва –
і нам її не скоро теж забути.
Міцний іще на ньому дерматин,
кути залізні, правда, вже іржаві –
такий собі старого світу син,
а служить, бачте, і в новій державі.

Отак і я, старий вже чоловік,
освітою і досвідом набитий,
у закапелку доживаю вік,
так і не ставши справді знаменитим.
Як нині я у чорний чемодан
загляну інколи, копаючись в архіві,
так хтось колись загляне в мій талан,
погляне на рядки мої правдиві.

На сторінки мої осяде пил,
із часом потьмяніють, як газети...
Приміряє читач на свій копил
мій труд і скаже: «З іншої планети!»
Нехай! Ще в мене мислення ясне
і усмішка іще не дерев'яна.
Жаль одного: у вічнеє турне
подамся я колись без чемодана.
09.09. 2009 р.

ЗАКОРДОННИЙ ЛИСТ

Я пташині люблю каравани,
що вертають із теплих країв,
бо і сам у весняні тумани
духом мандрів колись захворів.
І трьох літ на одному місці
я не всиджу – вперед і вперед!
Так на гору ідуть альпіністи –
а при чому тут я, поет?

І нарешті осів я в столиці,
вдруге пізно завівши сім'ю.
Вже минули деньки яснолиці,
і забарливу осінь мою
все частіше затягують хмари,
а простіше, звичайні чвари,
хоч в мої вже поважні літа
так гнітить будь-яка суєта...
А оце я отримав листа –
адресований, бачу, з Канади,
хоч не ждав ні від кого, а радий.

«Не дивуйтеся, пане поет,
що роблю я такий пірует!
Прочитала я тут Вашу книжку
і згадала прадавню інтрижку.
Пам'ятаєте жіночку *ту*,
білолицю тоді, молоду,
за якою в Москві ви впадали
і палкі їй зізнання писали?
А, до речі, чого це Ви їх

не давали у книгах своїх?!
(Я завжди їх читала до крапки,
хоч кохаюсь в поезії слабо).
Мабуть, Ви їх порвали тоді,
як втекла я від Вас. Золоті
почуття Ваші, чисті як сльози,
берегла я – в життєві морози
зігрівали мене. Боже мій,
було боязко навіть самій
признаватись, що я... Ні, не стану
вимовляти і зараз те гнане
і приховане слово. Воно
не для вжитку тепер, як вино,
що господар тримає в підвалі,
щоб міцніло з роками, а далі...

Краще все я спочатку почну.
Нашу зустріч таку чарівну
я свідомо *тоді* обірвала.
Я була заміжньою і мала
вже синочка. А мій чоловік,
який стежив за мною весь вік,
був тоді в КДБ вже майором –
він би знищив Вас тихо і скоро...
Та і Ви дуже дивний птах –
вже бувалий, у зрілих літах –
закохався він, бачте, по вуха
і мерщій... наче я потаскуха.
Вибачайте, поете старий,
за язик по-жіночому злий!
Та й сама я давно вже старуха.
І давно вже в Канаді живу
серед внуків. І долю нову

не по власній обрала охоті.
Пропадає рідня на роботі,
і у мене своя суєта –
доглядаю тут пса і kota.

В Україні тепер – ні людинки,
та й кому я потрібна там ниньки...
Ось Вам сповідь чужої жінки!
Що хотіла? Не знаю й сама,
не з великого, звісно, ума.
Розпрощатись по-людськи, можливо.
Це для мене насправді важливо...
Україні вітаннячко шлю!
Я усіх там тепер люблю,
а когось одного найбільше.
Дав би Бог йому сили і тиші!
З поклоном – Ліда Гонта.
Різдвяна ніч. Торонто.»

Ось такий (майже копія) лист
прилетів, наче голуб-турист,
наробивши переполоху.
Заспокоїв дружину я трохи,
що давно все на серці я стер,
що для мене кохання тепер –
як бажання монаршого трону,
що з листа не зроблю я ікону.
Заспокоїв, здається, й себе,
та під серцем щось тихо шкребе,
наче кішечка, ніжно і гостро.
Як не просто у світі, не просто!

А з листом що робити мені?

У шухляду, де вірші сумні,
покладу – звеселяться, може.
Примири їх, всесильний Боже –
ніжне серце, облите кров'ю,
і страхи перед любов'ю!
15.10. 2009 р.

ДО ДРУЗІВ ПО НАВЧАННЮ

Минули московські уроки,
і доля розкидала нас.
Та попри кордони і роки
зібратися, друзі, нам час.
Усіх, хто живий і здоровий,
хто в серці усе ще поет,
колеги мої і братове,
я кличу всіх вас на банкет!

Я кличу на берег дніпровський
у першу столицю Русі,
забудемо страх свій холопський
і станемо рівними всі.
Не треба гучного параду
для наших натовплених душ,
я винесу з власного саду
для вас винограду і груш.

Якраз найзручніше нам, браття,
в саду у моєму зійтись –
розклали б веселе багаття,
як те – в Підмосков'ї колись:
схилялась береза висока,

як Муза, над нашим кошем,
і навіть злетілись сороки,
запахло коли кулешем.
*«Добрий вечір тобі, зелена діброво,
переночуй хоч ніченьку мене молодого!..»*

Отак і простились з Москвою,
з її скупуватим теплом.
«Завжди залишайся собою!» –
оце наш червоний диплом.
Лиш Музі були ми васали,
а часом тяглись до богом,
бо в євнухи йти не бажали
в комуністичний гарем.

Тоді ми були молодими,
не брали нас втома і хміль.
Якими шляхами крутими
пройшли ми, тамуючи біль!
Не всі з нас тепер знамениті,
не всі з нас сьогодні живі.
Були в нас щасливі миті
і в царствено гордій Москві.

Згадаймо покинутих подруг,
гуртожиток наш, як баркас...
Тепер в нас єдиний ворог –
безжально нестримний час.
Руйнує він гори, й держави,
і слави чиєїсь граніт.
Все ж вип'ємо, друзі, за с л а в у –
по неї прийшли ми у світ!

Останню підніmemo чашу –
а очі чого це в сльозах? –
за зустріч наступну нашу,
напевно, уже в небесах!

07.10. 2009 р.*

Москва, Черкаси, Київ.

**Роман у скороченому варіанті був опублікований у газеті
«Кримська світлиця» у №41, 42 за 2009 р. і №1 за 2010 р.*

АВТОБІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Народився я, Марсюк Василь Андрійович, 21 березня 1938 року в сім'ї шахтарів у місті Мар'їнці, яке майже зросло з Донецьком. У дворічному віці я втратив батька Андрія Йоновича, який загинув на алтайській каторзі, будучи засудженим за політичним звинуваченням. А родини обох моїх дідів-волинців ще на початку 1930-х років були радянською владою репресовані як так звані куркулі і розкидані по світу.

Моя мати Феодосія Лук'янівна (у дівоцтві – Буджерак) неймовірними трудовими зусиллями самотужки поставила на ноги і вивела в люди четвірку неповнолітніх дітей.

У робітничій Мар'їнці закінчив я сім класів школи і педагогічне училище і, виконавши 3-річний *«священний»* військовий обов'язок, короткостроково працював то інструктором, то інспектором, то лектором, одночасно навчаючись заочно у Київському держуніверситеті ім. Т. Шевченка. По закінченні його історико-філософського факультету доля привела мене до міста Черкас, де я спершу викладав філософію у педагогічному інституті, а потім через політичні утиски збоку КДБ (за поширення самвидавської літератури та за міцні дружні стосунки із репресованим письменником Андрієм Хименком (Химком)) перейшов викладати історію у сільгосптехнікумі.

Тут я активніше зайнявся поетичною творчістю і 1973 року видав свою першу поетичну книжчину. Далі – дворічне навчання на Вищих курсах при Московському літературному інституті. Опісля очолював Черкаське обласне літературне об'єднання і керував творчою студією при ньому аж до переїзду до Києва у 1985 році, де тривалий час працював редактором, заступником головного редактора у видавництві літератури для дітей «Веселка».

Деякий час жив у кримській Алушті і біля трьох років – в Одесі, поетично освоюючи ці малоукраїнські міста.

У різних видавництвах побачили світ мої поетичні збірки «Сурмлять тополі», «Обрії», «Життєдайність», «Сонячні терези», «Три криниці», «Минулому я руку подаю», «Красная книга любви» (у перекладах російською мовою), «Прометеева естафета» (2008 р.), роман у віршах «Донецька прелюдія» (2003 р.), прозова книга публіцистики «Голос волаючого на майдані» (2009 р., Інтернет- видання), а також кілька книжок для дітей, зокрема, «Тигр утік із зоопарку».

На деякі мої твори написали пісні відомі композитори, зокрема, Володимир Івасюк, із яким мене пов'язувала творча дружба.

ЗМІСТ

Передмова – 4

Присвята – 5

РОЗДІЛ I

Несподівана радість – 7

РОЗДІЛ II

Московський роман – 34

РОЗДІЛ III

Запізнілий лист – 69

Автобіографічна довідка – 108

